

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Eva Zatloukalová

III. ročník – kombinované studium

Obor: Speciální pedagogika pro výchovné pracovníky

**MOŽNOSTI PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ
ZE SOCIOKULTURNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: **Mgr. Dita Finková, Ph.D.**

OLOMOUC 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Olomouc 12.6.2011

Podpis.....

Děkuji Mgr. Ditě Finkové Ph.D. za cenné rady a připomínky, které mi ochotně poskytla při vypracování mé bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 SOCIOKULTURNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ PROSTŘEDÍ.....	8
1.1 Sociokulturní handicap.....	9
1.2 Problém sociokulturní odlišnosti.....	10
1.3 Historie romského etnika	12
1.4 Legislativa menšin.....	13
2 SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE.....	15
2.1 Školský zákon č. 561/2004 Sb., Vyhláška č. 73/2005 Sb., Vyhláška č. 48/2005 Sb.....	17
2.2 Školská poradenská zařízení	20
3 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ DÍTĚTE ZE SOCIOKULTURNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ A Z BĚŽNÉHO PROSTŘEDÍ.....	24
3.1 Úloha rodiny ve výchově dítěte.....	25
3.2 Školní zralost.....	26
3.3 Přípravná třída.....	28
4 MOŽNOSTI PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ ZE SOCIOKULTURNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ.....	34
4.1 Cíl výzkumu.....	35
4.2 Vymezení výzkumné metody.....	35
4.3 Charakteristika zkoumaného vzorku.....	38
4.4 Kazuistika č. 1	39
4.5 Kazuistika č. 2.....	45
4.6 Kazuistika č. 3.....	51
4.7 Kazuistika č. 4.....	56

5 VÝSLEDEK ŠETŘENÍ.....	62
--------------------------------	-----------

ZÁVĚR.....	64
-------------------	-----------

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

PŘÍLOHY

ANOTACE PRÁCE

ÚVOD

Motto: „*Život, který prožívají, a život, který vy si myslíte, že prožívají – to není totéž.*“

(Fulghum, 1994)

Jedním ze základních ukazatelů úrovně každé společnosti je kvalita života jejích členů a péče poskytovaná lidem, kteří v této společnosti žijí.

V každé společnosti se vyskytují jedinci, kteří se nějakým způsobem odlišují od většiny.

Žijeme v multikulturní společnosti, jejíž součástí jsou etnické, sociální i náboženské menšiny. V důsledku toho se objevuje i problematika výchovy a vzdělávání dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.

K volbě tématu mé bakalářské práce mě vede vlastní zájem i zkušenost. S touto problematikou jsem se setkávala dnes a denně při práci asistentky pedagoga a vychovatelky v družině s dětmi s různým stupněm mentálního postižení i s kombinovanými vadami. Následně jsem 5 let pracovala jako asistentka pedagoga v přípravné třídě základní školy. Tato problematika mě velmi zaujala, i když práce s dětmi byla velice náročná a bylo potřeba pracovat nejen s nimi, ale i s jejich rodiči. Dodnes sleduji další osudy „našich dětí“ a mám radost z každého jejich úspěchu.

Bakalářskou práci jsem rozdělila do dvou částí:

Část teoretickou a část praktickou.

V první kapitole v teoretické části se budu věnovat tématu sociokulturně znevýhodněného prostředí. Uvedu charakteristiku pojmu sociokulturně znevýhodněné prostředí a ve stručnosti se zmíním o problému sociokulturní odlišnosti, o historii romského etnika a legislativě menšin. Druhá kapitola bude pojednávat o systému vzdělávání v České republice a funkci školských poradenských zařízení. Ve třetí kapitole se budu věnovat výchově a vzdělávání dítěte ze sociokulturně znevýhodněného prostředí a z běžného prostředí, školní zralosti a přípravné třídy.

Praktická část bude založena na pozorování dětí v průběhu výchovně vzdělávacího procesu. Při zpracovávání bakalářské práce bude mým hlavním zdrojem nejen odborná literatura, ale i mé poznatky a zkušenosti z praxe. Nedílnou součástí bude zdrojem informací také studium speciálně pedagogické dokumentace i poznatky mých spolupracovníků a pracovníků speciálně pedagogického centra.

Hlavním cílem je v praktické části zjistit, na jaké úrovni vědomostí a dovedností jsou děti při vstupu do přípravné třídy a jaká je jejich výstupní úroveň před nástupem do základní školy.

Dalším cílem mé bakalářské práce je také seznámení se s problematikou dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí ve smyslu účelnosti a efektivity přípravné třídy.

1 SOCIOKULTURNĚ ZNEVÝHODNĚNÉ PROSTŘEDÍ

V českých rodinách se životní styly odlišují podle vzdělání, příjmů, tradic a hodnot. Odlišnosti v těchto rodinách nebývají zásadní, lze je zařadit mezi majoritní rodiny. Výrazně odlišné životní styly však vytvářejí etnické a kulturní menšiny. Kulturně a etnicky diverzifikovat se začala naše společnost od roku 1989, a to hlavně ve velkých městech.

V průběhu 90. let 20. století, začaly v naší zemi žít vedle Romů, skupiny cizinců. Ti se buďto sami nebo se svými rodinami, natrvalo nebo dočasně přistěhovali většinou ze zemí východní Evropy a Asie. Část se chce přizpůsobit naší většinové společnosti, jiní ne. (Gjuričová, Kubička, 2003)

Pojem „sociální znevýhodnění“ je pro účely školského Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání definováno jako „rodinné prostředí s nízkým kulturním a sociálním postavením, ohrožené sociálně patologickými jevy; nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova; nebo postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu“.

Do skupiny dětí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí jsou také zahrnuti děti, které:

- rodina není schopna nebo nechce podporovat v přípravě na školu a ve školních aktivitách,
- vztah rodiny ke vzdělání je vlažný či dokonce negativní,
- rodina nezajišťuje dostatečné materiální potřeby dětí,
- rodina žije spíše na okraji společnosti nebo je sociálně vyloučená,
- rodina dítěte se řídí kulturními vzorci, které jsou jiné nebo v rozporu s kulturními vzorci české společnosti,
- v rodině je užíván jiný než vyučovací jazyk nebo je tento jazyk užíván nesprávně či na úrovni argotu nebo je oslabena samotná kvalita verbální komunikace uvnitř rodiny.

(<http://aplikace.msmt.cz/PDF/INtextkoncepcevcasnepece.pdf>)

Někteří žáci ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí se bez problémů integrují do běžné školy, u jiných se mohou vyskytnout obtíže pro svou jazykovou odlišnost nebo proto, že jsou hluboce ovlivněni svými rodinami a jejich kulturními vzorci, které se projevují v chování, jednání, stylu života, odlišné hodnotové stupnici, pojetí výchovy dětí a vztahu ke vzdělání. Tito žáci jsou také častěji ohroženi sociálněpatologickými jevy.

Méně podnětné prostředí bývá charakterizováno nedostatečnými podněty pro optimální vývoj dítěte po všech stránkách a je často spojené se sociálním znevýhodněním. Žákům z tohoto prostředí je nutné věnovat specifickou péči v rozsahu, který potřebují. Bartoňová, Vítková in (Pipeková, 2006)

1.1 SOCIOKULTURNÍ HANDICAP

Každý nějakým způsobem odlišný jedinec bývá ostatními obtížněji akceptován. V důsledku toho často získává nižší sociální status. Toto vyvolává u odlišných jedinců pocit nejistoty a na druhé straně většinová společnost neví, jak se k těmto jedincům má chovat. Nejběžnější chování majoritní většiny je odmítání menšiny.

Sociokulturní handicap představuje odchylku od normy a vyplývá z odlišnosti sociální příslušnosti a s tím související omezení v oblasti zkušeností, které jsou v tomto případě buď nedostatečné nebo jiné.

Tyto nedostatky v odlišnosti jsou důsledkem působení jiných sociokulturních vlivů. Aby takto handicapovaní lidé (příslušníci minoritní skupiny) mohli ve většinové – majoritní společnosti bez větších problémů existovat, musí se jí do určité míry přizpůsobit.

Majoritní společnost vyvíjí určitý tlak na jedince z minoritních skupin, aby se jakékoli rozdíly co nejvíce eliminovaly.

Kvalitativně vyšší stupeň adaptace se nazývá **integrace**. Integrace jedince do nového prostředí bývá pro ně velmi náročná. Pokud to nezvládá, eventuálně odmítá, zůstává izolován ve svém prostředí. K úspěšné integraci je naopak potřeba i změn postojů majoritní společnosti k menšinám – učit se jim rozumět, přijímat jejich odlišnost.

Postoje k sociokulturně či etnicky odlišným jedincům bývají ovlivněny nedostatečnými znalostmi a zkušenostmi. To vede k převaze emocionální složky nad hodnocením rozumovým, například emoční postoj k uprchlíkům je ambivalentní, postoje k Romům jako etniku je většinou negativní. (Vágnerová, 1999)

1.2 PROBLÉM SOCIOKULTURNÍ ODLIŠNOSTI

Každý jedinec potřebuje ke svému životu pocit jistoty a bezpečí. Základ mu dává od dětství život v určité společnosti. Zde se učí orientovat v prostředí, učí se vzorce chování, jazyk. Dále zde přejímají základní hodnoty a normy života a zvládání životních rolí. Příslušnost k dané společnosti se stává součástí identity jedince.

Při změně sociokulturního prostředí, při emigraci se stává, že dosud podnětné zkušenosti mohou být jedinci naopak na překážku. Jiné jsou naopak problémy jedinců, patřících k menšině (například romské). Zde se objevují problémy, vyplývající z tlaku požadavků majority, které jsou v rozporu mezi normami a hodnotami etnické skupiny. (Vágnerová, 1999)

Šišková (2001) upozorňuje, že odborníci na komunikaci poukazují na mnoho faktorů, které představují bariéry porozumění. Profesor Dean Barnlund ze Státní univerzity v San Francisku vyjmenoval **čtyři hlavní faktory ovlivňující komunikaci:**

- hodnoty
- vnímání
- předsudky
- komunikační styl

Hodnoty

Své hodnoty přijímáme v průběhu socializačního procesu – učíme se je od malička. Jsou to kultura, tradice, názory, náboženství. Získaný hodnotový systém pak určuje pravidla, podle kterých žijeme. Rozpory mezi lidmi vznikají na základě odlišného hodnotového vzorce chování. Historie a životní podmínky národnostních minorit nebo etnických skupin migrantů a cizinců mohou být rozdílné od hodnot české majority. Pokud žijí dvě skupiny s jinými vzorci chování vedle sebe, odlišný hodnotový systém se stává příčinou komplikovaného soužití.

Vnímání

Vnímání je další faktor ovlivňující komunikaci. Naše vnímání ovlivňují naše zkušenosti. Často si myslíme, že naše vidění je jediné a správné a díky tomu se obvykle stává, že druhého nevědomě odsoudíme. Důležité je se naučit dívat se na jednu věc, situaci, zkušenost z více pohledů, tedy odlišně a tím tak předcházet případným konfliktům mezi lidmi.

Předsudky

Předsudky – předpojatosti vedou osobnost k efektivnímu či neefektivnímu stylu komunikace. Vyplývá z hodnotových vzorců chování, tradic, informací nebo dezinformací, zkušeností a ze sociální percepce. Předsudky vedou člověka k závěrům a interpretacím, které jsou přijímány jako pravdivé bez jakýchkoli důkazů. Závěry vyvozujeme na základě toho v co věříme a co očekáváme, a proto se velmi často stává, že ublížíme druhému. Předsudky používáme mnohdy nevědomě a díky tomuto faktoru vznikají bariéry mezi jedinci žijícími vedle sebe.

Komunikační styl

Každý člověk má jiný komunikační styl. Tento individuální styl je ovlivněn kulturními zvyklostmi a tradicemi každé skupiny obyvatel. Komunikační styly různých etnik (Romů, Afgánců, Vietnamců) jsou výrazně odlišné od komunikačního stylu majority střední Evropy. V komunikaci je tedy důležité pochopit výroky a chování druhého a ne jej hned odsuzovat. (Šišková, 2001)

Častým problémem dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí je již od vstupu do předškolních zařízení, ve většině případů nedostatečná znalost vzdělávacího jazyka. To je příznačné pro většinu příslušníků menšin a etnik, u nichž vzdělávání neprobíhá v jejich mateřském jazyce. Například romské děti doma i při styku s vrstevníky používají pouze romštinu. Bartoňová, Vítková in (Pipeková, 2006)

V některých romských rodinách se snaží mluvit doma česky. Přesněji však jde o romský etnolekt češtiny, který zachovává původní jazykové struktury. V jednotlivých rodinách se situace značně liší, starší členové rodiny hovoří mezi sebou výhradně romštinou.

Ve školských zařízeních se často stává, že děti oba jazyky kombinují a občas přecházejí nevědomky z jednoho do druhého, zejména v emocionálně vypjatých situacích. (Speciální pedagogika, 2009)

K předcházení jazykového handicapu romských dětí by přispělo, kdyby tyto děti navštěvovaly přípravné třídy nejméně jeden rok, nejlépe však dva roky před nástupem do základní školy. Bartoňová in (Pipeková, 1998)

1.2 HISTORIE ROMSKÉHO ETNIKA

Dlouho se tvrdilo, že Romové pocházejí z Egypta. Dnes víme, že jejich pravlast je Indie, kde patřili k chudé skupině obyvatelstva, která žila kočovným způsobem. Živobytí si obstarávali kovářstvím, zpracováním kůží, hlíny, dřeva, výrobou košíků, chovem a prodejem koní anebo se bavili hudbou a tancem.

V průběhu 9. a 10. století předkové dnešních Romů opouštěli Indii a ve 12. a 13. století pronikali z Balkánu podél Dunaje do střední Evropy. Za nejstarší doklad o přítomnosti Romů v českých zemích se považuje Dalimilova kronika.

Jednotlivé kočující skupiny procházeli jihovýchodním Slovenskem dále do českých zemí a západní Evropy. Představovali se jako poutníci z Malého Egypta, kteří jako kající hříšníci musí putovat po světě. Obyvatelé jejich legendám zpočátku věřili a přijímali je pohostinně. Od poloviny 15. století se vztah k Romům začal měnit. Představitelé církve upozorňovali na to, že chování kočujících Romů se neshoduje s představou o křesťanských kajících, za které se vydávali. Původní pohostinnost ze změnila v nedůvěru a nepřátelství. Pro Romy začalo období pronásledování. V průběhu 16. a 17. století přicházeli na území Uher skupiny Romů ze západní Evropy, kde byli pronásledováni. O trvalé usazení romského obyvatelstva se v 18. století pokusili osvícenští panovníci Marie Terezie a Josef II., kteří kladli důraz na školní docházku, výchovu dětí, vyučení se řemeslu, povinnou návštěvu kostelů a na zlepšení hygienických podmínek. Od 18. století většina Romů přešla na usedlý způsob života a příležitostná práce pro ně nabyla významu. Živili se jako kováři, hudebníci, příležitostnými pracemi u rolníků, zpracováním přírodního materiálu. Romské rodiny, které nabízely sedlákům nějaké služby, si postavily své příbytky na okrajích obcí na místech s méně kvalitní půdou, která nebyla vhodná k zemědělskému využití. Jejich život se odehrával v osadách. Nejvíce usedlých Romů ve 2. polovině 18. století žilo na území Slovenska. Kočovným životem žili nadále pouze olašští Romové.

Období 2. světové války bylo pro Romy nejsmutnější v celé jejich historii. Na území protektorátu Čechy a Morava vznikaly pracovní tábory, později „cikánské tábory.“ Odtud byly romské rodiny deportovány do koncentračních táborů, především do Osvětimi II – Březinky, kde byly popraveny v plynových komorách. Odhaduje se, že během 2. světové války zahynulo v Evropě 300 000 Romů a Sintů.

Po skončení druhé světové války nastalo přesídlování Romů ze Slovenska do Českých zemí, kde nacházeli práci a možnost bydlet lépe než v romských osadách. V poválečném období státní orgány odmítly k Romům přistupovat jako ke zvláštní národnosti. Domnívaly se, že Romové svou zaostalost mohou překonat tím, že se co nejvíce přizpůsobí životu většinového

obyvatelstva. Znamenalo to, že nesměli zakládat folklorní soubory, mládežnické nebo sportovní kluby, ve školách se nesměly zpívat romské písně, nesměly vycházet romské knihy a časopisy. Nepoužívalo se označení Romové nebo Cikáni, ale „občané cikánského původu“.

Úsilí státu se zaměřilo především na řešení problémů bydlení, zaměstnanosti a školní docházky. Zaostalé romské rodiny byly nastěhovány do panelových domů, kde mnozí nedokázali v nových podmínkách žít a vraceli se do původních osad.

Necitlivý přístup se uplatňoval i při vzdělávání romských dětí. Různá opatření nutila romské rodiče, aby své děti posílali do škol. Mnohé matky považovaly školní docházku za zbytečné trápení.

Romové několik desetiletí usilovali o to, aby byli uznáni za příslušníky národnostní menšiny. Významným mezníkem nejnovějších romských dějin se stal rok 1989. Vznikla první romská politická strana – Romská občanská iniciativa, po ní vznikaly další strany a kulturní svazy. Dne 9. dubna 1991 přijala vláda Slovenské republiky dokument „Zásady přístupu k Romům“ jenž zrovnoprávnil Romy s příslušníky ostatních národností na Slovensku. V roce 1991 dostali Romové po šedesáti letech opět možnost přihlásit se k romské národnosti. (Arne B., Mann, 2001)

1.3 LEGISLATIVA MENŠIN

Podle Zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, který schválila Poslanecká sněmovna ČR 10.07.2001, který nabyl účinnosti dnem vyhlášení 2. srpna 2001, vymezuje pojem národnostní menšina takto:

1. „Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.“

2. „Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.“

Podle Šiškové (2001) z této zákonné definice vyplývá, že národnostní menšina skupina občanů České republiky, která se liší počtem svých členů, kulturou, tradicemi a jazykem. Spojuje je snaha o zachování a rozvoj svébytnosti a mají historickou souvislost s Českou republikou.

Na našem území žijí tyto národnostní menšiny: romská, bulharská, polská, chorvatská, maďarská, slovenská, ukrajinská, rusínská, řecká, německá a rakouská. Na území ČR existují další etnické a národnostní skupiny, nejedná se však o menšiny, jelikož jejich příslušníci nejsou občany ČR.

Mezinárodní dokumenty rozdělují práva národnostních menšin do čtyř kategorií:

- „právo na ochranu před násilnou diskriminací;
- právo na ochranu před nenásilnou diskriminací;
- právo na seberealizaci a rozvoj vlastní etické, národnostní či kulturní identity;
- právo na plnou integraci do společnosti.“ (Šišková, 2001, s. 33)

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů.

V §1, odst. 1., „tento zákon upravuje v návaznosti na přímo použitelný právní předpis Evropských společenství podmínky vstupu cizince na území České republiky a vycestování cizince z území, stanoví podmínky pobytu cizince na území a vymezuje působnost Policie České republiky, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy.“

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu).

V §1, písmene a), tento zákon upravuje „podmínky vstupu a pobytu cizince, který projeví úmysl požádat Českou republiku o mezinárodní ochranu formou azylu nebo doplňkové ochrany na území České republiky a pobyt azylanta nebo osoby požívající doplňkové ochrany na území.“

2 SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Předškolní, základní a speciální vzdělávání v České republice uvádím v této části bakalářské práce proto, že vzdělávání v přípravných třídách, kterými se zabývám v následující kapitole má svá specifika, která jsou daná propojením právě tohoto systému.

Po roce 1989 dochází k výrazným změnám ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Požadavky evropské společnosti se odrážejí v koncepci vzdělávacího programu. Vzdělávací cíle se přizpůsobují individuálním a společenským potřebám.

Jednotným cílem školství v České republice je vytvoření odpovídajícího školního prostředí, ve kterém jsou umožněny všem žákům stejné šance k dosažení adekvátního stupně vzdělání a zajištění práva na rozvoj jejich individuálních předpokladů. Jednou z priorit je také integrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do všech typů škol. Bartoňová, Vítková in (Pipeková, 2006)

- **Předškolní vzdělávání legislativně vychází ze Školského zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.**

„Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.“ (ÚZ, 2009 s. 21)

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2004, s. 5) uvádí, že: „předškolní vzdělávání je institucionálně zajišťováno mateřskými školami (včetně mateřských škol s upraveným vzdělávacím programem), popřípadě je realizováno v přípravných třídách základních škol.“

V rámci vzdělávací soustavy je mateřská škola legislativně zakotvena jako druh školy. Pro proces vzdělávání a jeho organizaci platí obdobná pravidla jako u ostatních škol. Předškolní vzdělávání je organizováno pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti (sedmi) let. Děti, které jsou v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, jsou přijímány přednostně. Mateřská škola je organizačně dělena na třídy. Do tříd je umožněno zařadit děti stejného či různého věku a

vytvářet třídy věkově homogenní či věkově heterogenní. Děti se speciálními vzdělávacími potřebami je možné zařadit do tříd běžných mateřských škol a vytvářet třídy integrované. (http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf)

- **Základní vzdělávání legislativně zajišťuje Školský zákon č. 561/2004 Sb. a Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.**

„Základní vzdělávání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.“

§ 45 Stupně vzdělání

(1) „Stupeň základního vzdělání získá žák úspěšným ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání v základní škole, na nižším stupni šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo v odpovídající části osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Stupeň základního vzdělání se získá po splnění povinné školní docházky rovněž úspěšným ukončením kursu pro získání základního vzdělání uskutečňovaného v základní nebo střední škole.“

(2) „Ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání v základní škole speciální získá žák základy vzdělání.“ (ÚZ Školství, 2009 s. 24)

Do základního vzdělávání podle § 47 Zákona č. 561/2004 Sb., jsou dále zahrnuty přípravné třídy základní školy.

- **Speciální vzdělávání je zakotveno ve školském zákoně č. 561/2004Sb. a vyhlášce č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.**

„Speciální vzdělávání se poskytuje žákům, u kterých byly speciální vzdělávací potřeby zjištěny na základě speciálně pedagogického, popřípadě psychologického vyšetření školským poradenským zařízením a jejich rozsah a závažnost je důvodem k zařazení žáků do režimu speciálního vzdělávání. Speciální vzdělávání se poskytuje i žákům zařazeným do škol zřízených při školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy.“

§ 5 Typy speciálních škol:

- e) „mateřská škola logopedická, základní škola logopedická,
- f) mateřská škola speciální, základní škola praktická, základní škola speciální, odborné učiliště, praktická škola,
- g) základní škola pro žáky se specifickými poruchami učení, základní škola pro žáky se specifickými poruchami chování.“ (ÚZ Školství, 2009, s. 228, 229)

V České republice se vzdělávání žáků se speciálními potřebami uskutečňuje po dobu devíti (deseti) let v průběhu povinné školní docházky. Realizace vzdělávání probíhá na dvou vzdělávacích úrovních: úroveň základního vzdělání poskytovaného základní školou a základní školou praktickou a úroveň základů vzdělání poskytovaného základní školou speciální. Bartoňová, Vítková in (Pipeková, 2006)

2.1 ŠKOLSKÝ ZÁKON č. 561/2004 Sb., VYHLÁŠKA č. 73/2005 Sb., VYHLÁŠKA č. 48/2005 Sb.

- **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).**

§ 1 Předmět úpravy

„Tento zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova (dále jen „vzdělávání“) uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.“

§ 16

Vzdělávání, dětí žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

- (1) „Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.“
- (4) „Sociálním znevýhodněním je pro účel tohoto zákona
 - a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,
 - b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo
 - c) postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodněprávní ochrany na území České republiky podle zvláštního předpisu.“

§ 47

Přípravné třídy základní školy

(1) „Obec, svazek obcí nebo kraj mohou se souhlasem krajského úřadu zřizovat přípravné třídy základní školy pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj. Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 7 dětí.“

(2) „O zařazování žáků do přípravné třídy základní školy rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce dítěte a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu.“ (ÚZ Školství, 2009 s. 9, s. 14, s. 25)

- **Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů stanovuje následující:**

§7

Přípravné třídy

(1) „Nejvyšší počet dětí v přípravné třídě je 15.“

(5) „Časový rozsah vzdělávání je určen počtem vyučovacích hodin stanovených Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání pro první ročník.“

(4) „Obsah vzdělávání v přípravné třídě se řídí Rámcovým programem pro předškolní vzdělávání a je součástí školního vzdělávacího programu.“

(6) „Učitel přípravné třídy vypracuje na konci druhého pololetí školního roku zprávu o průběhu školní přípravy dítěte v daném školním roce. Zpráva obsahuje vyjádření o dosažené úrovni hlavních cílů vzdělávání ve struktuře vymezené Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.“ (ÚZ Školství, 2009, s. 197, s. 198)

- **Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.**

§ 1

(1) „Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných se uskutečňuje s pomocí podpůrných opatření, která jsou odlišná nebo jsou poskytována nad rámec individuálních pedagogických a organizačních

opatření spojených se vzděláváním žáků stejného věku ve školách, které nejsou samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením.“ (ÚZ Školství, 2009, s. 228)

§ 7

Asistent pedagoga

(1) „Hlavními činnostmi asistenta pedagoga jsou pomoc žákům přizpůsobení se školnímu prostředí, pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchově a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky, při spolupráci se zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází.“ (ÚZ Školství, 2009, s. 230)

V § 3 výše uvedené vyhlášky stanovuje formy speciálního vzdělávání žáků se zdravotním postižením následovně:

- individuální integrace
- skupinové integrace
- ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením
- kombinací uvedených forem (ÚZ Školství, 2009, s. 228, s. 229)

K zabezpečení rovných příležitostí ve vzdělávání dětí, žáků a žákyň se sociálním znevýhodněním se vztahuje metodické doporučení č. j. 27607/2009-60, jehož smyslem je:

- přispět k zajištění podmínek pro poskytování podpůrných a vyrovnávacích opatření pro děti, žáky a žákyně se sociálním znevýhodněním zvláště ve školách hlavního vzdělávacího proudu
- umožnit plné rozvinutí jejich individuálního vzdělávacího potenciálu tak, aby mohli úspěšně pracovat podle vzdělávacích programů běžných škol
- přispět k předcházení nadměrného zařazování žáků a žákyň se sociálním znevýhodněním do škol, které jsou samostatně zřízeny pro děti, žáky a žákyně se zdravotním postižením
- vytvořit podmínky pro uplatnění diagnostických postupů, které zabezpečí eliminaci možné záměny sociálního znevýhodnění za zdravotní postižení.

(<http://www.atre.cz/aktuality/nahled/id/86>)

2.1 ŠKOLSKÁ PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ

Při základní škole a dětském domově v Prostějově, kde pracuji jako asistentka pedagoga a vychovatelka ve školní družině je od 1. 9. 1993 zřízeno speciálně pedagogické centrum pro mentálně postižené. Odbornou péči zde poskytují: 1 psycholog, 2 speciální pedagogové a 1 sociální pracovníce.

Poskytované služby jsou zaměřeny na speciálně pedagogickou, psychologickou a sociální péči dětem a žákům se zdravotním postižením, umožnění optimálního způsobu jejich výchovy a vzdělávání. Dále na podporu rodiny a posílení její kompetence v péči o dítě se zdravotním postižením. Vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů pro integraci dětí a žáků se zdravotním postižením za předpokladu respektování specifických rysů postižení, individuálních zvláštností a kulturních odlišností. Služby také zahrnují poradenství týkající se vhodné volby povolání. (<http://www.zsadd-prostejov.cz/spc.php>)

Speciálně pedagogické centrum úzce spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou v Prostějově, dále s klinickými logopedy, klinickými psychology, neurology, pediatry, pedagogy, speciálními pedagogy, výchovnými poradci, zákonnými zástupci dětí, orgány sociálně právní ochrany dětí a jinými odbornými institucemi.

Speciálně pedagogické centrum v Prostějově je členem Asociace pracovníků speciálně pedagogických center.

Školská poradenská zařízení:

- **Pedagogicko-psychologické poradny**
 - **Speciálně pedagogická centra**
 - **Střediska výchovné péče**
-
- **Činnost školských poradenských zařízení upravuje Školský zákon č. 561/2004 Sb., Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních stanovuje následující:**

§1

Poskytování poradenských služeb

- (1) „Poradenské služby ve školách a školských poradenských zařízeních jsou poskytovány dětem žákům, studentům, jejich zákonným zástupcům, školám a školským zařízením.“

§2

Obsah poradenských služeb

- a) „vytváření vhodných podmínek pro zdravý tělesný, psychický a sociální vývoj žáků, pro rozvoj jejich osobnosti před zahájením vzdělávání a v průběhu vzdělávání,
- c) prevenci řešení výukových a výchovných obtíží, sociálně patologických jevů (zejména šikany a jiných forem agresivního chování, zneužívání návykových látek) a dalších problémů souvisejících se vzděláváním a s motivací k překonávání problémových situací,
- f) vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce pro žáky, kteří jsou příslušníky národnostních menšin nebo etnických skupin.“ (ÚZ Školství, 2009, s. 216)

- **Pedagogicko - psychologické poradny (PPP)**

Podle školského Zákona č. 561/2004 Sb., Vyhlášky č.72/2005 Sb., „Poradna poskytuje služby pedagogicko-psychologického a speciálně pedagogického poradenství a pedagogicko-psychologickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků.“ (ÚZ Školství, 2009, s. 216)

Pedagogicko-psychologické poradny poskytují komplexní psychologickou, speciálně pedagogickou a sociální diagnostiku. Jejich hlavním cílem je zjištění příčin poruch učení, příčin poruch chování, dalších problémů ve vývoji osobnosti, výchově a vzdělávání dětí a mládeže a individuálních předpokladů v souvislosti s profesní orientací žáků. V oblasti poradenské pedagogicko psychologické poradny dále poskytují aktivity, které jsou cílené na rozvoj osobnosti, sebepoznání a rozvoj prosociálních forem chování žáků. Důležité úkoly plní také v oblasti prevence školní neúspěšnosti a negativních jevů v sociálním vývoji žáků a mládeže, poruch učení a chování.

V pedagogicko-psychologické poradně pracuje psycholog, speciální pedagog, sociální pracovníce. Ti zpracovávají odborné předpoklady pro rozhodnutí orgánů státní správy k zařazování a přeřazování dětí a žáků do škol a školských zařízení, doporučení k integraci, odklad školní docházky a další. Poskytují konzultace a odborné informace pedagogickým pracovníkům škol a školských zařízení při výchově a vzdělávání dětí a žáků, jejichž psychický vývoj, sociální vývoj, výchova a vzdělávání a profesní orientace vyžadují zvláštní pozornost. Spolupodílí se na zpracování plánů aktivit v oblasti prevence sociálně patologických jevů, drogových závislostí a koordinaci realizace. Tým pracovníků pedagogicko-psychologické poradny zajišťuje poradenské služby psychologů a speciálních pedagogů pro školy, pokud nejsou zajištěny jinak. Bartoňová in (Pipeková, 2006)

Jak uvádí příloha č. 1 k Vyhlášce č. 72/2005 Sb., standardní činnosti PPP jsou:

1. „Komplexní nebo zaměřená psychologická a speciálně pedagogická diagnostika.“
2. „Psychologická a speciálně pedagogická intervence.“
3. „Informační a metodická činnost.“ (ÚZ Školství, 2009, s. 219)

- **Speciálně pedagogická centra (SPC)**

Jak uvádí Zákon č. 561/2004 Sb., Vyhláška č.72/2005 Sb. „Centrum poskytuje poradenské služby žákům se zdravotním postižením a žákům se zdravotním znevýhodněním integrovaným ve školách a školských zařízeních, žákům se zdravotním postižením a žákům se zdravotním znevýhodněním ve školách, třídách, odděleních nebo studijních skupinách s upravenými vzdělávacími programy, žákům se zdravotním postižením v základních školách speciálních a dětem s hlubokým mentálním postižením.“ (ÚZ Školství, 2009, s. 217)

Hlavní činností speciálně pedagogických center je poskytování poradenské činnosti pro děti a mládež s jedním typem postižení, případně pro děti s více vadami, kde dominuje typ postižení, pro které bylo SPC zřízeno. Činnost poradenských služeb je zaměřena na děti od nejranějšího věku, žáky do doby ukončení povinné školní docházky, studenty po dobu studia na středních školách a podle potřeby i pro jedince s různým typem postižení v období ranné dospělosti. Speciálně pedagogická péče je zajišťována týmem odborníků, který tvoří psycholog, speciální pedagog a sociální pracovníce. Propojením speciálně pedagogické, psychologické, případně i zdravotní péče a sociálních služeb pro postižené děti a jejich rodiče či učitele umožňuje speciálně pedagogickým centrům řešit náročné situace spojené s výchovou postiženého dítěte. Bartoňová in (Pipeková, 2006)

Mezi standardní činnosti center patří:

- Depistáž žáků se zdravotním postižením.
- Komplexní speciálně pedagogická a psychologická diagnostika.
- Včasná intervence.
- Tvorba plánu péče o žáka.
- Přímá práce se žákem.
- Konzultace pro zákonné zástupce, pedagogické pracovníky, školská zařízení a školy.
- Krizová intervence sociálně právní poradenství.
- Kariérové poradenství pro žáky se zdravotním postižením.
- Metodická činnost.
- Zapůjčování odborné literatury.

- Pomoc při integraci žáků se zdravotním postižením do mateřských, základní a středních škol.
- Ucelená rehabilitace pedagogicko psychologickými prostředky.
- Zpracování návrhů na individuální vzdělávací plán.
- Nabídka, tvorba a návrhy speciálních pomůcek podle individuálních potřeb žáků. (ÚZ Školství, 2009)

- **Střediska výchovné péče (SVP)**

Střediska výchovné péče patří do systému pedagogicko psychologického poradenství od roku 1997. Jejich činnost upravuje Zákon č. 109/2002 Sb. Střediska úzce spolupracují se školami, pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky sociální prevence, speciálně pedagogickými centry, referáty sociálních věcí a dalšími odbornými institucemi. Bartoňová in (Pipeková, 2006)

3 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ DÍTĚTE ZE SOCIOKULTURNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ A Z BĚŽNÉHO PROSTŘEDÍ

Příslušnost k rodině nebo komunitě je důležitou hodnotou spíše v kolektivních kulturách. K těmto kolektivním kulturám se řadí i Romové. Takovéto společnosti děti učí, že přání nejbližších jsou velmi důležitá, a že je třeba zaměřit a podílet se na jejich naplnění. Negativně je hodnoceno sebe prosazení jedince na úkor rodiny, které může být potrestáno vyloučením z komunity.

V kolektivních kulturách je cílem rodičovství spíše podpora vzájemné spolupráce a závislost na skupině a respektování kolektivních hodnot, nikoli autonomie jedince. (Navrátil, 2003)

Tradiční romská rodina je velká. Žije v ní společně několik generací. Děti se v domácnosti pohybují zpravidla mezi větším počtem sourozenců, bratranců, sestřenic, tet, strýců a mezi rodiči a prarodiči. I přes časté vnitřní nepokoje je navenek romská rodina jednotná a panuje v ní téměř úplný pocit solidarity. Odlišnost výchovy v romské rodině je proti evropské rodině výrazná. Evropské rodiny kladou velký důraz na výchovu k samostatnosti. Jelikož romské dítě tráví většinu času mezi svými příbuznými, nemusí se ani v budoucnu rozhodovat samo za sebe. V romské rodině se pěstuje úcta ke starším, neprosazuje se zvyk podřizovat se skupině, který je typický pro běžnou evropskou rodinu. Existuje zde hierarchie starších a mladších, mužů a žen. Každý člen velkorodiny se může svobodně vyjadřovat. Vyjádření člena bývá přijato za kolektivní rozhodnutí. (Šišková, 2008)

Matky romských dětí se zaměřují především na aktuální spokojenost svých dětí, péči o ně a naplnění jejich potřeb. Zejména je zajímavá, co děti chtějí, nechtějí, jak se cítí, tedy aktuální potřeby dětí. Romské matky ve vzdělávání svých dětí nejvíce zajímá, jak učitelé reagují na děti, a jak se chovají k nim samotným. Výkon dítěte není důležitý, prvotní je, aby se cítilo ve škole dobře.

Majoritním matkám především záleží na výchově dětí. Vymýšlejí pravidla, odměny a tresty tak, aby se děti chovaly podle jejich představ a přijaly hodnoty, které zastávají. České majoritní matky věnují výchově svých dětí velký důraz. Podle toho, jak jsou děti vychované se odvíjí jejich prestiž. Majoritní matky porovnávají vychovanost svých dětí. Pokud je dítě „nevychované“, je to ostuda matky. Ve vzdělávání dětí se zaměřují na jejich výkon a pomáhají jim se školní přípravou. (Navrátil, 2003)

3.1 ÚLOHA RODINY VE VÝCHOVĚ DÍTĚTE

Výchova je souhrn činností, motivací a podnětů, které vhodně podporují motorický, emocionální, sociální a kognitivní vývoj dítěte. Podněcování probíhá prostřednictvím přímé pomoci, motivace a cíleného podnětu.

Výchova má za cíl vést dítě k sociální autonomii za stálé podpory rozvoje jeho schopností. Dítě by se mělo naučit ovládat své chování a uznávat souhrn hodnot, přejímaných od osob, se kterými se pozitivně ztotožňuje, a které kriticky hodnotí s přibývajícím věkem. (Sagi, 1995)

Výchovné postoje k dítěti se utvářejí ve složitém vývojovém procesu, který souvisí s vývojem osobnosti – vychovatele dítěte.

Matějček (1992, s. 61- 63) uvádí tyto výchovné postoje:

- výchovu zavrhuující
- výchovu zanedbávající
- výchovu rozmazluující
- výchovu příliš úzkostnou a příliš korektivní
- výchovu s přepjatou snahou o dokonalost dítěte
- výchovu protekční

Podle Matějčka (1992), se poměrně vzácně, ale přece dnes setkáváme s vážnou zanedbaností v rodinách žijících na nízké socioekonomické úrovni, v rodinách přistěhovalců nebo jiných hostujících dělníků z jiných kulturních oblastí. V těchto rodinách většina dětí trpí psychickou deprivací, kterou Matějček (1992, s. 115) definuje následovně: „Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.“

Aby mohly být uspokojeny psychické potřeby, musí se uspokojit nejprve základní potřeby biologické jako je potřeba tepla, potravy, spánku, hygieny aj.

Mezi základní psychické potřeby, které jsou důležité pro správný psychický a zdatný vývoj Matějček (1992, s. 115, 116) uvádí:

1. „Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů.“

Tento přívod podnětů umožňuje, aby se organismus „naladil“ na požadovanou úroveň aktivity. Znamená to, že se člověk nebude nudit ani nebude přetěžován.

2. „Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech.“

Tomu říkáme „smysluplný svět.“ Naplnění této potřeby umožňuje, aby se z podnětů, které k nám přicházejí, staly poznatky, zkušenosti a pracovní strategie. Je to základní potřeba, která nám umožňuje učení.

3. „Potřeba prvotních emocionálních a sociálních vztahů.“

To jsou vztahy k osobám prvotních vychovatelů. Uspokojení této potřeby přináší dítěti pocit životní jistoty, ta je podmínkou pro požadované vnitřní uspořádání jeho osobnosti.

4. „Potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty.“

Uspokojení této potřeby vede k uvědomění si vlastního já a vlastní identity. Slouží k osvojení si společenské role v životě a stanovení životních cílů.

5. „Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy.“

Její uspokojení podněcuje a udržuje v člověku životní aktivitu.

Pro některé kultury jsou některé základní potřeby pocíťovány více a na jejich uspokojení je kladen větší důraz, například se musí dítě co nejdříve osamostatnit, v jiných kulturách bývá co nejdéle závislé na rodičích. (Matějček, 1992)

3.2 ŠKOLNÍ ZRALOST

Mezi nejvýznamnější etapy vývoje dítěte patří období začátku povinné školní docházky. Již J. A. Komenský se zabýval otázkou, kdy má dítě nastoupit do školy a jaká má splňovat kriteria.

Období nástupu dítěte do školy se upíná v posledních letech velká pozornost, která je spojená s vyhledáváním dětí u nichž hrozí riziko selhání, které může negativně ovlivnit jejich osobnostní a školní vývoj.

O školní úspěšnosti dobře vypovídal „Jiráskův test školní zralosti“, který byl vytvořen v roce 1964. Test vznikl modifikací testu Artura Kerna a používá se dodnes. Obsahuje kresbu lidské postavy, obkreslování věty a kopírování daného počtu teček s určeným rozmístěním. Autor nejdříve doporučuje doplnění testu rozhovorem. (Zelinková, 2007)

Pojetí školní zralosti

V dřívějších dobách se pro hrubý odhad školní zralosti používala dnes historicky známá tzv. „filipínská míra“. Podle ní je dítě zralé pro školu tehdy, dosáhne-li si rukou přes hlavu na ucho na opačné straně. (Budíková, Krušinová, Kuncová, 2004)

Školní zralost v současné době rozlišujeme na školní zralost vztahující se na funkce, které podléhají zrání a na školní připravenost, tj. kompetence, na jejichž rozvoji se nejvíce podílí učení a vnější prostředí. (Zelinková, 2007)

Rozdíly mezi chlapci a dívkami

Šestý a sedmý rok je období velkých nároků na nervový systém dítěte. Zrání nervového systému probíhá u každého dítěte jinak. Známa je také skutečnost, že u chlapců probíhá proces nervového vyžívání pomaleji než u děvčat. Chlapci jsou proto vystaveni většímu riziku školního neúspěchu na začátku školní docházky než dívky a je tedy nutné jejich zralost více prověřovat. (Matějček, 2000)

Podle Budíkové, Krušínové, Kuncové (2004), jsou pro posouzení školní zralosti směrodatné tyto oblasti:

1. Rozumový vývoj

- **vývoj řeči:**

- srozumitelná výslovnost
- schopnost umět vyjádřit děj
- slovní zásoba

- **grafomotorika**

- ovládat čáru a směr
- uvolněné zápěstí, správný úchop tužky
- spontánně, tvořivě kreslit

- **pozornost**

- **pracovní návyky**

- **zrakové a sluchové rozlišování**

- **orientace vztahy v prostoru a čase:**

- nahoře nebo dole
- před nebo za
- nad, pod
- vepředu, vzadu nebo uprostřed
- orientace vpravo, vlevo
- orientace na vlastním těle

- **představa předpočetní:**

- pojmy první, poslední, uprostřed, větší, menší nebo lehčí, těžší

- **přiřazování a rozeznávání barev**

2. Sociální vývoj

Umět navazovat vztahy s vrstevníky, najít si kamaráda, komunikovat s okolím.

3. Emocionální vývoj

Dokázat odpoutat se od rodiny a zvládat zátěžové situace.

Pokud psychologové po důkladném vyšetření dítěte navrhnou odklad školní docházky, není tímto dítě poškozeno, ale naopak dítěti prospívá. Dává se mu čas k vyvržení nervového systému a následně úspěšnému zařazení mezi školáky. Samozřejmě by mělo být, že dítě s odkladem školní docházky bude dále navštěvovat mateřskou školu. Děti, které se jevily jako nezralé před nástupem do školy a jejichž rodiče přijali odklad školní docházky, byly v průběhu půl roku v mateřské škole téměř ve všech sledovaných funkcích vyspělejší a výkonnější než jejich vrstevníci, kteří nastupují do školy bez odkladu školní docházky. (Matějček, 1986)

Pro odklad školní docházky je nutné mít doporučení pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálního pedagogického centra. Ve výjimečných případech je možné školní docházku odložit o 2 roky a to například u dětí s tělesným postižením, velmi špatným zdravotním stavem nebo kombinací s opožděným rozumovým vývojem. (Budíková, Kuncová, Krušinová, 2004)

3.3 PŘÍPRAVNÁ TŘÍDA

Zřizovat přípravné třídy podle § 47 umožňuje základním školám Školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Přípravné třídy jsou určeny pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. V těchto třídách jsou děti systematicky připravovány na vstup do povinného vzdělávání v základních školách. Absolvování vzdělávacího programu přípravné třídy má sloužit ke snadnějšímu začlenění do vzdělávacího procesu a tím předcházení případným neúspěchům při zahájení školní docházky a problémům s adaptací na nové školní prostředí.

Na vstup do školy bývají děti zpravidla připravovány v mateřské škole. Děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí většinou předškolní zařízení nenavštěvují a pokud

ano, pak většinou jen krátkodobě. Na vstup do školy nebývají tedy dostatečně připravené. Nejideálnější by bylo umožnit těmto dětem návštěvu přípravných ročníků nejlépe dva roky před vstupem do základní školy. Bartoňová in (Pipeková, 1998)

Děti do třídy přicházejí na doporučení speciálně pedagogického centra, případně pedagogicko-psychologické poradny, se souhlasem rodičů a ředitele školy.

Od školního roku 2007/2008 vyučují všechny základní školy podle vlastních vzdělávacích programů.

Obsah vzdělávání v přípravné třídě se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Tento program přizpůsobuje vzdělávání vývojovým, fyziologickým, kognitivním sociálním i emocionálním potřebám dětí.

- Děti, které jsou zařazené do přípravných tříd mají v porovnání s dětmi z běžných mateřských škol specifické vzdělávací potřeby.
- Materiální a další podmínky (prostorové, organizační, životospráva) v přípravných třídách při základní škole bývají jiné, než v mateřské škole.
- Jiné jsou organizační podmínky vzdělávání: výuka probíhá v rozsahu 18-22 hodin týdně, ve třídě je snížený počet žáků a možná pomoc asistenta pedagoga.
- Učit ve třídě může pedagog s aprobačí pro předškolní i základní vzdělávání.
- Vzdělávání je individualizované, jeho průběh je možný i na základě individuálních vzdělávacích plánů.
- Ve vzdělávání jde o vyrovnání nedostatků v rozvoji učení dítěte.
- Většinou je nutné zajistit speciálně pedagogickou péči.
- Délka vzdělávání je jeden školní rok.
- O průběhu předškolní přípravy v daném roce včetně doporučení pro další vzdělávání dítěte, vypracovává pedagog na závěr roku zprávu.

(<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/Pripravne-tridy.pdf>)

Výchovný a vzdělávací obsah přípravné třídy:

Výchovný a vzdělávací obsah přípravné třídy je rozpracován do následujících okruhů učiva:

- Vytváření kulturně sociálních návyků a hygienických návyků
- Rozumová výchova (rozdělená na oblast jazykovou a komunikativní, oblast matematických představ a oblast rozvoje poznání)

- Hudební výchova
- Výtvarná výchova
- Pracovní výchova
- Tělesná výchova

Učivo jednotlivých okruhů je zpravidla propojeno. Jazyková výchova, hudební výchova a vytváření kulturně sociálních a hygienických návyků prolíná celým vyučovacím procesem.

Vytváření kulturně sociálních a hygienických návyků

Patří mezi nejdůležitější úkoly v průběhu celého výchovně-vzdělávacího procesu přípravné třídy. Děti se učí komunikaci, plnit úkol zadaný, stolovat, používat samostatně příbor, správně se oblékat, udržovat pořádek ve svých věcech, projevovat kladné postoje k přírodě a okolí.

Rozumová výchova

Obsahuje jazykovou a řečovou výchovu, oblast matematických představ a oblast rozvoje poznání.

V první oblasti rozumové výchovy zahrnuje postupné rozšiřování slovní zásoby, rozvoj komunikativních dovedností, plynulého vyjadřování, myšlení, paměti, využití říkadel, básniček a jednoduchých pohádek.

Ve druhé oblasti jsou zahrnuty matematické představy, ve kterých se děti seznamují s číselnou řadou 1-5. Prostřednictvím vědomostí, které žáci v této oblasti získají, mohou řešit základní problémy a úkoly, se kterými se budou v praktickém životě setkávat. Cílem je rozvoj logického myšlení, prostorové představivosti, orientace v prostoru, vytváření prvotních představ o čísle.

Obsah učiva:

- přirozená čísla 1-5
- poznávání geometrických tvarů
- třídění předmětů
- orientace v prostoru
- používání čísla k vyjádření počtu pořadí
- vytváření různých konkrétních souborů s daným počtem prvků

Učivo je rozděleno do 2 celků:

1. Objasnování základních pojmů, vztahů s důrazem na smyslovou výchovu:

- třídění podle vlastností
- tvoření dvojic, porovnávání méně, více, stejně
- rozlišování velikostí
- uspořádání (pojmy před, za, první, poslední)

2. Počáteční seznámení s množstvím a číslicemi 1 – 5

Obeznamení se s množstvím, tvořením konkrétních souborů s daným počtem prvků, ovládnutí číselné řady 1 – 5. Obtahování a obkreslování jednotlivých číslic.

Úkolem třetí oblasti rozumové výchovy je rozvoj poznání. Děti se zde seznamují se základními poznatky o životě ve společnosti o přírodě a nejbližším okolí.

Obsah učiva v sobě zahrnuje:

- znát jméno, příjmení, adresu
- orientovat se v okolí
- seznámit se s rodinou, zařízením bytu
- péči o zdraví
- přírodu kolem nás, jednotlivá roční období
- seznámení s prací dospělých
- ovoce a zeleninu
- vytváření časových představ

Hudební výchova – úkolem je podporovat muzikálnost dětí, pohyb, rytmizaci, tanec, nácvik písniček. Hudební výchova se v přípravné třídě prolíná celým dnem. Dětem také napomáhá relaxovat, překonat únavu, zlepšit koncentraci, odreagovat se.

Výtvarná výchova – úkolem je vytvořit základní dovednosti při manipulaci s tužkou, rozvoj jemné motoriky a hrubé motoriky, rozvoj smyslového vnímání, představivosti a pozornosti. Stěžejním úkolem je poznání barev, hry s barvou, seznámení s plochou, pěstování citu pro úpravu a čistotu práce, dekorativní práce.

Pracovní výchova – základem je rozvoj jemné motoriky, získávání a upevňování základů manuální činnosti, pracovních návyků, seznámení se s jednoduchými pracovními nástroji.

Obsah učiva:

- vytváření hygienických návyků
- stolování

- rozvoj vůle a vztahů k práci
- hry se stavebnicemi
- udržování pořádku a čistoty
- dodržování stanoveného postupu
- rozvoj zručnosti

Tělesná výchova – podporuje u dětí radost z pohybu, jejím úkolem je rozvíjet jejich základní pohybové dovednosti a zvyšovat jejich tělesnou zdatnost. Za důležité považujeme:

- správné držení těla
- orientaci v prostoru běh
- poskoky, hry s míčem, běh
- dechová, uvolňovací cvičení
- funkci relaxační a kompenzační

Rodina plní důležitou úlohu v přípravě dítěte na školu. Romská rodina tuto úlohu u svých dětí obvykle neplní a výchovnou funkci často přebírá učitel. Lepší předpoklady pro svoji práci si učitel vytváří, podaří-li se mu proniknout do romské rodiny a navázat kontakt. Bartoňová in (Pipeková, 1998)

Funkce asistenta pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním:

- Funkci asistenta pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním lze ustanovit převážně pro žáky z rodinného prostředí s nízkým sociálně - kulturním postavením. Je třeba, aby asistent pedagoga dobře znal prostředí, z něhož žáci pocházejí.
- Hlavními činnostmi asistenta pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním je podpora optimální sociálně - kulturní integrace žáků do školního prostředí a do společnosti.
- Ředitel školy stanovuje náplň práce asistenta pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním s ohledem na cíle vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Hlavní činností asistenta pedagoga je pedagogická asistence učitelům při

výuce, pomoc žákům a jejich rodičům při přizpůsobení se na školní prostředí, zapojení kulturně specifického prostředí do vzdělávacího procesu ve škole, pomoc žáků v přípravě na vyučování, spolupráce s učitelem při komunikaci s rodiči žáků a komunitou v místě školy.

- Je nutné, aby asistent pedagoga v rámci odborné kvalifikace absolvoval studium pedagogiky v rozsahu nejméně 80 hodin ve vzdělávacím zařízení s akreditovaným programem.

(<http://www.msmt.cz/ministerstvo/informace-msmt-k-zabezpeceni-vzdelavani-deti-zaku-a-studentu-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami-s-podporou-asistence>)

Úspěšnost romských dětí ve školní práci negativně ovlivňuje řada faktorů mezi něž patří neschopnost rodin vytvořit si pevný program, časovou strukturu a cíl. Také sociální prostředí a sociální zanedbanost jsou častou příčinou neúspěchu těchto dětí na základní škole. Jedním z možných řešení školního neúspěchu romských dětí je v rámci romských sdružení a organizací apelovat na rodiny, aby zařazovali děti do mateřských škol a na základě správné diagnostiky mohly navštěvovat přípravné třídy. Bartoňová in (Pipeková, 1998)

4 MOŽNOSTI PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ ZE SOCIOKULTURNĚ ZNEVÝHODNĚNÉHO PROSTŘEDÍ

Předškolní vzdělávání dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí může probíhat v běžné mateřské škole, eventuelně ve speciální mateřské škole nebo přípravné třídě běžné základní školy.

Z pracovních zkušeností práce v přípravné třídě můžu uvést její výhody oproti běžné mateřské škole:

- menší počet dětí ve třídě
- přítomnost asistenta pedagoga ve třídě
- přibližně stejná sociální úroveň rodin z nichž děti pocházejí a z toho vyplývající menší pravděpodobnost stigmatizace dětí ve třídě
- užší vazby rodičů s pedagogickými pracovníky, větší důvěra a snadnější možnost řešení problému
- větší možnost přizpůsobení výuky potřebám dítěte

Od roku 2005 jsem pracovala jako asistentka pedagoga a vychovatelka ve školní družině v Základní škole a Dětském domově v Čechách pod Kosířem. Od školního roku 2005/2006 byla při této škole zřízena přípravná třída, a byla mi nabídnuta možnost pracovat v ní jako asistentka pedagoga. Mám velmi ráda malé děti, a i když mi bylo jasné, že práce s nimi nebude jednoduchá, nabídku jsem přijala.

I přes velkou náročnost nejen při vlastní pedagogické činnosti, ale i při domácí přípravě, přípravě na mimoškolní akce a při práci s rodiči mi tato činnost přinášela spoustu radosti a vnitřního uspokojení. U dětí byl znatelný velký posun kupředu ve všech oblastech činností. Samozřejmě jsem si nenechala ujít možnost sledovat další osudy některých dětí, které zahájily povinnou školní docházku v základních školách a jejich další úspěchy jsem z části považovala i za úspěchy naše. V naší přípravné třídě získaly děti možnost přípravy k bezproblémovému začlenění do systému základního vzdělávání.

Velice mě mrzí, že od tohoto školního roku došlo k převedení přípravné třídy pod vedení jiné školy. V našem zařízení zůstal pouze dětský domov a základní škola speciální.

4.1 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zjistit úroveň vědomostí a dovedností dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí při vstupu do přípravné třídy a jejich výstupní úroveň před nástupem do základní školy.

Předpokládám, že ze závěrů výzkumu vyplyne pozitivní vliv přípravné třídy na zvýšení úrovně vědomostí a dovedností dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí před vstupem do základní školy.

4.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉ METODY

K získání veškerých informací jsem zvolila tyto výzkumné metody:

- kazuistiku
- rozhovor
- anamnézu
- pozorování

Kazuistika - je metoda, která se zabývá jednotlivým případem, analyzuje a popisuje jeho vývojové projevy od počátku až po současnost. Její význam tkví v tom, že zpracovává všechny dostupné materiály, které chronologicky řadí a zhodnocuje a provádí kvalitativní analýzu.

Všímá si všech souvislostí mezi projevy v různých oblastech psychiky a dává je do souvislostí s typem a hloubkou základní vady a s délkou jejího působení. Dále si všímá souvislostí mezi jedincem s handicapem, jeho projevy a interakce se sociálním prostředím.

Kazuistika umožňuje rozeznávat v každém jednotlivém případě to, co je známo v obecné rovině a interpretací zjištěných příznaků a jejich vzájemné souvislosti. Umožňuje také diagnostickou rozvahu a shromáždění dalších informací nutných pro plné pochopení případu.

Při kazuistice pracujeme s těmito daty:

Výsledky vyšetření (lékařské, psychologické, sociální diagnózy či expertizy, soudní spisy, vysvědčení, pedagogické deníky apod.) – údaje o neuropsychickém vývoji dítěte, úrazy, operace, informace o prostředí, ve které dítě vyrůstá.

Získané údaje posuzujeme z těchto hledisek: vývoje, podnětnosti prostředí, traumat, psycho – sociálního narušení, dědičných faktorů, překonaných chorob a jiných determinant vývoje. (<http://milan.cernoch.net/web/diagnostika.htm>)

Rozhovor – Vašek (1991) in Valenta, Müller (2003, s. 62) definuje diagnostický rozhovor jako „cílevědomou verbální či nonverbální komunikaci, která má za cíl získání podkladů pro diagnózu. Dělí jej na volný, řízený či kombinovaný podle míry strukturalizace a standardizace, dle cílů na anamnestický, zaměřený na vývojové a zdravotní aspekty, a specializovaný, sledující motivaci jednání, postoje názory, vědomosti atd. klienta“.

Obsahem rozhovoru jsou otázky a odpovědi. Při rozhovoru je nutné zajistit klidné a ničím nerušené prostředí. Po rozhovoru eventuelně již při jeho průběhu zaznamenáváme důležité momenty a na konec vypracujeme závěr z jednání. (Zelinková, 2007)

Při výzkumu jsem použila strukturovaný rozhovor.

Respondentům tj. dvě matky dětí z přípravné třídy a dvě vychovatelky z dětského domova, jsem položila tyto otázky:

Vstupní rozhovor při zahájení školní docházky:

- 1. Kde jste se poprvé dozvěděla o existenci přípravné třídy základní školy?**
- 2. Navštěvovalo vaše dítě mateřskou školu?**
- 3. Myslíte si, že má význam jakákoliv forma předškolního vzdělávání?**
- 4. Navštěvovali sourozenci vašeho dítěte nějaké předškolní zařízení?**
- 5. Co očekáváte, že by mohlo přinést vzdělávání v přípravné třídě vašemu dítěti?**

Výstupní rozhovor při ukončení školní docházky:

- 1. Myslíte si, že absolvování přípravné třídy bylo přínosem pro vaše dítě?**
- 2. Máte pocit, že se vaše dítě v něčem zlepšilo?**
- 3. Mohlo by se podle vašeho názoru ještě něco zlepšit nebo změnit ve výuce v přípravné třídě?**
- 4. Doporučila by jste ostatním pro jejich dítě vzdělávání v přípravné třídě?**
- 5. Myslíte si, že absolvování přípravné třídy ulehčí vašemu dítěti nástup do základní školy?**

Anamnéza – je metoda jejíž pomocí získáváme takové informace z uplynulého života člověka, které mohou přispět k objasnění současného stavu. Dělíme je podle zaměření na osobní, rodinnou a školní. (Zelinková, 2007)

Při výzkumu jsem použila anamnézu rodinnou, která podává informace o způsobu výchovy v rodině, vliv členů rodiny i širší rodiny.

Zelinková (2007, s. 33) uvádí oblasti a základní otázky, které jsou vedeny jako podněty anamnestického rozhovoru: „Vztahy v rodině, výchova, výchovné obtíže, příprava na vyučování.“

Pozorování – Zelinková (2007, s. 28) říká, že: „Pozorování jako metoda pedagogické diagnostiky je proces systematického sledování a zaznamenávání projevů dítěte (i učitele) s cílem rozhodnout o optimálním vedení dítěte.“

V pedagogické diagnostice je pozorování jednou z nejdůležitějších metod. Pedagog vnímá dítě v průběhu celého dne, týdne, školního roku a má tak možnost dlouhodobě sledovat jeho vývoj. Podle doby trvání může být pozorování krátkodobé nebo dlouhodobé, dále ho můžeme rozdělit na náhodné (příležitostné) nebo systematické. Při pozorování se zaměřujeme na takové projevy dítěte, které je možné vidět, slyšet, měřit. (Zelinková, 2007)

Při mém výzkumu jsem použila metodu dlouhodobého a systematického pozorování.

4.3 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO VZORKU

Pro výzkum jsem si vybrala tři šestileté chlapce a jednu šestiletou dívku. Dívka a jeden chlapec byli na základě rozhodnutí soudu umístěni v Dětském domově v Prostějově, ostatní děti docházely do přípravné třídy z rodin, které žijí v okrese Prostějov. V praktické části se zabývám kasuistikou těchto dětí. Jejich jména jsou z důvodu zachování anonymity pozměněna.

Výzkum jsem prováděla v přípravné třídě základní školy, která byla zřízena při Základní škole a Dětském domově v Prostějově. Všechny děti, které jsem zařadila do svého výzkumu navštěvovaly přípravnou třídu zřízenou při této škole jeden rok.

Třída byla umístěna v samostatné přízemní budově. Její součástí byla také herna. V téže budově byly ještě tři třídy, ve kterých byly vyučovány děti prvního stupně základní školy praktické. Stravování bylo zajištěno v hlavní budově školy vzdálené asi 100 metrů. Obě budovy školy i dětského domova jsou umístěny v areálu bývalé prostějovské nemocnice, kde nyní sídlí Centrum sociálních služeb.

V celém venkovním prostoru je udržovaný lesopark, který mohou využívat i školní děti. K budově dětského domova patří velký pozemek jehož součástí je hřiště, venkovní posezení s ohništěm, dětský koutek i školní zahrada. Toto mají k dispozici k užívání nejen děti z dětského domova a i všichni školáci.

4.4 KAZUISTIKA Č. 1

Anamnestické údaje: Romská dívka jménem Maruška, ve věku 6-ti let, soudně nařízená ústavní výchova v dětském domově v Prostějově, mateřskou školu nenavštěvovala. Na základě doporučení speciálně pedagogického centra, souhlasu zákonných zástupců dítěte a ředitele školy zařazena do přípravné třídy.

Rodinná anamnéza: Dívka pochází z neúplné rodiny. Má jednoho staršího a jednoho mladší sourozence, kteří jsou také umístěni v dětském domově. V posledních letech se matka neustále stěhovala a přebývala u příbuzných. Z důvodů nezvládnání péče, byly děti umístěny do dětského domova.

Osobní anamnéza: Dívka je z druhého těhotenství, porod údajně protrahovaný. Sedět začala v 6-ti měsících, chodit začala ve 13 měsících. Do čtyř let bývala často nemocná, prodělala opakovaně infekci močových cest. Ve čtyřech letech byla hospitalizovaná v nemocnici asi 10 dní se zánětem ledvin.

Speciálně pedagogická diagnostika: Dívka má výrazné problémy s adaptací, odmítavé projevy, problémová spolupráce, negativismus, provokace v individuálním kontaktu. Je obtížné si získat její důvěru a přimět ke spolupráci. Kontakt se navazuje lépe prostřednictvím hudby a zpěvu.

Spontánní verbální projev: Mluví ve větách i krátkých souvětí, dyslalie s korekcí, občas šišlavé rozmazlování. Objevují se agramatismy, menší slovní zásoba, vážne pojmové myšlení.

Jemná motorika: Neobratnost při jemně motorických činnostech.

Grafomotorika, vizuomotorická koordinace: Nevyhraněná lateralita, špatný úchop tužky, křečovitě držení, motorika ruky nekoordinovaná. Úroveň vizuomotorické koordinace pod úrovní věku dítěte. Dle předlohy napodobí kruh, čtverec, trojúhelník a kříž s obtížemi, kosočtverec je nad její možnosti. Figurální kresba neodpovídá věku dítěte (hlavonožec).

Základní předškolní vědomosti: Obtížně udržuje pozornost, převažuje psychomotorický neklid. Dívku je nutné k činnosti motivovat. Reprodukuje krátkou básničku i písničku. Poznává některé základní barvy a některé geometrické tvary. Exponuje mechanicky číselnou řadu do 5 – ti, poznává jen některé číslice. Neumí vyjmenovat dny v týdnu, částečně se orientuje v souvislosti s činnostmi denní rutiny, roční období nepojmenuje. Má problém s prostorovou a pravo – levou orientací. Pojmenuje některá domácí zvířata a některá exotická.

Vnímání sluchem: Není schopna vytleskávat slova na slabiky, neurčí počet slabik, první hlásku ve slově nevyvozuje.

Zraková diference: (RT) - Je úkolově nezralá, nesamostatná, test není možné administrovat pro hyperaktivitu a výrazné potuchy pozornosti.

Z vyšetření pedagogicko-psychologické poradny: Romská holčička, z početné rodiny, výchovně nezvládnutí rodiči, opoždění vývoje ve všech oblastech. Úroveň vývoje 5 roků. Dítě se silným emočním potenciálem, výchovně obtížněji zvladatelné. V podnětném prostředí se dobře učí, není však do budoucna vyloučena výuka dle osnov základní školy praktické.

Doporučení: Jedná se o děvčátko sociálně znevýhodněné dle §16 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb. spadá do kategorie dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Jsou splněny předpoklady pro zařazení dítěte do přípravné třídy základní školy. Dítě je sociálně znevýhodněné a je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jeho vývoj. Je nutné, aby před zahájením povinné školní docházky získalo děvčátko základní předškolní vědomosti a dovednosti.

ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ ŠKOLNÍCH VÝSLEDKŮ V PŘÍPRAVNÉ TŘÍDĚ:

CHOVÁNÍ: Dívka je temperamentní povahy, extrovertní, veselá, upovídaná. K pedagogům je otevřená, sdílná, chová se spontánně, někdy má problém se podříditi autoritě. Je sociálně přizpůsobivá, občas se v kolektivu dětí snaží mít navrch. S režimem v přípravné třídě nemá větší problém. Baví ji hry organizované dětmi i učitelkou, ráda se zhostí vedoucí role ve hře. Ve výchovně vzdělávacím procesu projevuje zájem, spolupracuje, udržuje přiměřené tempo práce.

HYGIENICKÉ NÁVYKY, SEBEOBSLUHA: Spolehlivě se zvládne správně a samostatně se obléknout. Udržuje čistotu při stolování, správně používá příbor. Je samostatná při zvládání

pravidelných denních úkonů osobní hygieny, dovede si sama poradit s běžnými problémy (nalije si nápoj, nachystá prostírání).

Potíže přetrvávají s udržení pořádku kolem sebe (s dopomocí si připraví či uklidí pomůcky, s upozorněním si uklidí hračky), částečně se dokáže postarat o své věci.

HRUBÁ MOTORIKA: Pohybuje se samostatně, její pohyby jsou koordinované – hází, chytá míč s jistotou, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, umí kotoul vpřed, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně. Při volném pohybu nevráží do ostatních předmětů. Je obratná, pohybově zdatná. Svalový tonus je normální.

JEMNÁ MOTORIKA: Spolehlivě zvládá stavět kostky na sebe, staví z různých typů stavebnic, nejraději však z lega. Umí vkládat předměty do sebe, skládá puzzle s obsahem 48 dílků. Bez problémů zvládá pracovat s různými druhy modelovací hmoty. Zvládá stříhání z papíru i textilu, vytrhávání z papíru, skládání z papíru dle návodu jen s dopomocí, lepí správným postupem, navléká korále většího i menšího průměru. Zvládá různé druhy zapínání – suchý zip, zdrhovadlo, druky, knoflíky, umí si zavázat tkaničku u bot. Tužku i pracovní nástroje drží v levé ruce. Umí napodobit některá velká tiskací písmena a základní geometrické obrazce, zvládne napsat své jméno velkými tiskacími písmeny.

Stále přetrvávají potíže v úchopu tužky, který je křečovitý.

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI: Orientuje se v prostorách školy, třídy, blízkém okolí školy. Zná a používá jména spolužáků, rozlišuje tykání a vykání. Orientuje se v běžných životních situacích, má základní poznatky o přírodě. Ve známém prostředí se pohybuje a vystupuje samostatně, s pomocí dospělého se dovede zorientovat v novém prostředí. Dovede vyřídit krátký vzkaz a dokáže si vhodně říct o to, co potřebuje. Dodržuje základní pravidla společenského chování – umí pozdravit, požádat, poděkovat, omluvit se. Komunikuje a spolupracuje s ostatními dětmi. Dovede se zapojit do práce ve skupině, snaží se řídit zadanými pokyny.

Nedokáže odhadnout správně bezpečnost v běžných situacích, zvláště bezpečnost silničního provozu.

OBLAST ROZUMOVÝCH SCHOPNOSTÍ: Maruška téměř nemá problémy ve verbální komunikaci a spontánně se zapojuje do dialogů s dětmi i dospělými. Vyjadřuje se celými větami, umí vyprávět krátký příběh. Velmi ráda přednáší básničky a říkadla. S pomocí dokáže vyprávět známou pohádku. V mluveném projevu se občas vyskytují agramatismy. Řeč je

plynulá a se správnou intonací. Rozumí většině slov a běžně používaným výrazům. Její slovní zásoba je dostatečná a odpovídá věku. Umí vytleskat slabiky a určit jejich počet. Rozezná první hlásku ve slově, v rozeznání poslední hlásky někdy chybuje. Poznává a pojmenuje tyto tiskací písmena – A, E, I, O, U, D, R, N. Zná svůj věk, jméno, příjmení, adresu bydliště. Poznává a pojmenuje většinu předmětů denní potřeby, téměř všechny druhy ovoce a zeleniny, zvířata a jejich mláďata a částečně různé druhy rostlin.

Poznává a pojmenuje téměř všechny barvy. Zvládá třídění předmětů do skupin podle určitých vlastností, řadí předměty do skupin. Poznává a pojmenuje základní geometrické tvary, čísla 1 - 10, používá čísla k vyjádření počtu pořadí a orientuje se v číselné řadě 1 - 10. Správně se orientuje v prostoru a směru. Správně se orientuje a uvědomuje si časové vztahy.

HUDEBNÍ PROJEV: Zaspívá písničku ve skupině dle pokynů i samostatně. Vytleskává rytmus, doprovází zpívané písně na jednoduchý hudební nástroj (dřívka, triangel, tamburína, bubínek). Rozlišuje zvuky hudebních nástrojů, naslouchá hudbě a dokáže vyjádřit pocity a dojmy z poslechu. Velmi ráda tančí a vyjadřuje své pocity pohybem.

VÝTVARNÝ PROJEV: Správně volí základní barvy, téměř dokonale a pečlivě vybarví obrázek. Orientuje se na pracovní ploše. Obkreslí jednoduchou šablonu. Zvládá práci s pastelkami, voskovkami, tužkou, štětcem, prstovými barvami, pracuje s pískovnicí. Stříhání s nůžkami jí nedělá potíže, při vystřihování předkreslených tvarů potřebuje pomoc. Nakreslené předměty jsou snadno rozpoznatelné. Kresba lidské postavy obsahuje i detaily.

(diagnostický arch viz. příloha č. 1)

ZÁVĚR

Maruška začala navštěvovat přípravnou třídu základní školy na základě doporučení speciálně pedagogického centra.

Vzhledem k tomu, že šlo o dítě výchovně nezvládané matkou s opožděným vývojem ve všech oblastech, u kterého bylo třeba před zahájením povinné školní docházky získání základních předškolních vědomostí a dovedností, byla doporučena docházka do přípravné třídy základní školy.

Na začátku školního roku se snadno zadaptovala na školní prostředí a dobře se začlenila do dětského kolektivu. Z počátku byla velmi živá, impulsivní, upovídaná, často až divoká a hlučná. Ve výuce bývala nesoustředěná, snadno se nechala rozptýlit podněty z okolí, rychle se unavila.

Také se snažila splnit úkoly co nejrychleji, tím pádem často chybně. Potřebovala pomoc a zadání úkolu jí bylo třeba několikrát vysvětlit.

V průběhu roku došlo k celkovému zklidnění a zlepšení. Úkoly Maruška plnila s větší trpělivostí a pečlivostí, v menší míře potrebovala pomoc. Ve svých vědomostech a dovednostech udělala velký pokrok. Ke spolužákům se chovala kamarádsky, ráda jim pomáhala.

Celý školní rok byla v péči klinického logopeda. Zúčastnila se grafomotorického kurzu. Pracovala v kroužku keramiky a jiných výtvarných technik.

Maruška úspěšně absolvovala zápis do 1. ročníku na základní škole v Prostějově.

VSTUPNÍ ROZHOVOR S VYCHOVATELKOU Z DĚTSKÉHO DOMOVA PŘI ZAHÁJENÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY:

1. Kde jste se poprvé dozvěděla o existenci přípravné třídy základní školy?

„Pracuji v dětském domově, který je součástí základní školy, a proto existenci přípravné třídy v tomto zařízení vím už několik let.“

2. Navštěvovala „vaše“ dítě mateřskou školu?

„Mateřskou školu nenavštěvovala.“

3. Myslíte si, že má význam jakákoliv forma předškolního vzdělávání?

„Určitě ano, výsledky předškolního vzdělávání vidím přímo v praxi na dětech.“

4. Navštěvovali sourozenci „vašeho“ dítěte nějaké předškolní zařízení?

„Má staršího sourozence, ale ten mateřskou školu nenavštěvoval.“

5. Co očekáváte, že by mohlo přinést vzdělávání v přípravné třídě „vašemu“ dítěti?

„Doufám, že Maruška udělá velké pokroky a bez problémů zvládne nástup do základní školy.“

VÝSTUPNÍ ROZHOVOR S VYCHOVATELKOU Z DĚTSKÉHO DOMOVA PŘI UKONČENÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY:

1. Myslíte si, že absolvování přípravné třídy bylo přínosem pro „vaše“ dítě?

„Určitě ano, Maruška udělala obrovské pokroky a pevně věřím, že bez větších problémů zvládne nástup do základní školy.“

2. Máte pocit, že se „vaše“ dítě v něčem zlepšilo?

„Každopádně pokroky jsou od začátku zcela evidentní, velice se zklidnila, zvláště v posledním půlroce. Dovede se lépe soustředit na úkoly a je více pečlivá, také si lépe vychází s ostatními dětmi na domově.“

3. Mohlo by se podle vašeho názoru ještě něco zlepšit nebo změnit ve výuce v přípravné třídě?

„Myslím, že výuka v přípravné třídě je dostačující.“

4. Doporučila by jste ostatním pro jejich dítě vzdělávání v přípravné třídě?

„Určitě doporučím.“

5. Myslíte si, že absolvování přípravné třídy ulehčí „vášemu“ dítěti nástup do základní školy?

„Jsem o tom přesvědčená.“

4.5 KAZUISTIKA Č. 2

Anamnestické údaje: Chlapec ve věku 6-ti let, jménem Michal, soudně nařízená ústavní výchova v dětském domově v Prostějově. Mateřskou školu navštěvoval. Na základě doporučení speciálně pedagogického centra, souhlasu zákonných zástupců dítěte a ředitele školy zařazen do přípravné třídy.

Rodinná anamnéza: Matka v podmíněném výkonu trestu pro týrání svěřené osoby. Naprostá neschopnost péče, která vyústila ve zranění zlomeninami dolních končetin u dítěte, rozvedená, otec dítěte DMO, snížený intelekt oba rodiče. Matka matky požádala o svěřeni dítěte do péče, sama však ani svoji dceru (matku Michala) nevychovala – byla u ní nařízena ústavní výchova. Otec dítěte založil novou rodinu, o dítě neprojevuje zájem.

Osobní anamnéza: Dítě z první gravidity, donošené, spontánní porod záhlavím. Dítě umístěno do kojeneckého ústavu s podezřením na týrání. Do současné doby se u chlapce vyskytuje noční pomočování.

Speciálně pedagogická diagnostika: Chlapec somaticky odpovídá věku, nosí brýle (strabismus), má výrazný předkus, což limituje možnosti pro vyvození správné výslovnosti.

Spontánní verbální projev: V chování přetrvává výrazná infantilita a přítulnost bez sociálního distancu, vícečetně dyslalická řeč, impulzivita a zvýšená dráždivost. Ochotně se podřizuje řízené činnosti, projevu dominuje stálý psychomotorický neklid, hyperaktivita, porucha pozornosti, odbíhané myšlení, úkoly je nutné rozfázovat, střídát zátěž, dát prostor pro eliminaci pozornostních potíží, je nutný laskavý, ale důsledný přístup s vymezením hranic.

Hrubá a jemná motorika: Je narušená (organický terén), je neobratný, diskoordinované jsou hrubě motorické pohyby (poskoky, koordinace pohybů rukou, nohou, chůze do schodů), pomalejší a neobratná je manipulace s drobnějším materiálem. Upřednostňuje pravou ruku (TL – zkřížená laterálnita, preference pravé ruky a levého oka).

Grafomotorika, vizuomotorická koordinace: Kreslí pravou rukou, úchop tužky je křečovitý a nesprávně zafixovaný, vyvíjí silnější tlak na podložku, linie čar jsou kostrbaté, ruka je neobratná, hlava je nízko stolu. Kresba figury je vzhledem k věku dítěte vývojově opožděná

(hlavonožec). Vizuomotorická koordinace je také výrazně opožděná, napodobí pouze kruh, čtverec, kříž, trojúhelník s obtížemi, kosočtverec nezvládá. Opis věty a soustavy teček je nad jeho možnosti.

Základní předškolní vědomosti: Převažuje psychomotorický neklid, záměrnou pozornost udrží jen velmi krátce. Poznává některá písmena abecedy, dokáže reprodukovat krátkou básničku i písničku. Zná základní barvy, poznává číslice 1-5, číselnou řadu exponuje mechanicky do 5-ti, z geometrických tvarů poznává pouze kruh a čtverec. Dokáže vyjmenovat některé dny v týdnu, roční období nepojmenuje, časově se neorientuje v souvislosti s činnostmi denní rutiny. Má potíže s prostorovou a pravo – levou orientací. Poznává domácí i exotická zvířata.

Vnímání sluchem: S dopomocí je schopen vytleskávat slova na slabiky, neurčí počet slabik, první hlásky ve slovech nevyvozuje.

Zraková diferenciacce, paměť: Při administraci Reverzního testu pracuje samostatně, úkol ihned chápe, (úroveň IV. – nadprůměr), Meili – průměrný výkon. Intelektové schopnosti testovány s pomocí WISC – III s výsledkem pásma nízkých rozumových schopností, názorová složka převyšuje verbální a pomocí CPM s výsledkem pásma podprůměru.

Doporučení: Jedná se o chlapce se sociálním znevýhodněním dle §16 odst. 4 zákona č.561/2004 Sb. spadá do kategorie dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Jsou splněny předpoklady pro zařazení dítěte do přípravné třídy základní školy. Dítě je sociálně znevýhodněné a je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jeho vývoj. Je nutné, aby před zahájením povinné školní docházky získal chlapec základní předškolní vědomosti a dovednosti.

ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ ŠKOLNÍCH VÝSLEDKŮ V PŘÍPRAVNÉ TŘÍDĚ:

CHOVÁNÍ: Projevuje se jako emočně nestálý s výraznými výkyvy nálad, infantilní, nepřiměřeně reaguje na drobný neúspěch. K pedagogickým pracovníkům je sdílný, snaží se být milý, lpí na nich. K ostatním dětem bývá někdy agresivní, bere jim hračky, neumí se přizpůsobit kolektivní hře, hraje si většinou sám, baví ho jen hry organizované učitelkou. Ve výchovně vzdělávacím procesu projevuje zájem o výuku, s potížemi však udrží pozornost. Velmi se snaží, aby pracoval dobře.

HYGIENICKÉ NÁVYKY, SEBEOBSLUHA: Spolehlivě zvládá samostatně se obléknout. Je samostatný při jídle, správně používá příbor. Zvládá pravidelné denní úkony osobní hygieny.

Přetrvávají problémy s udržením pořádku při stolování i s udržením pořádku kolem sebe. S běžnými problémy si občas nedokáže poradit. O své věci se dokáže postarat pouze částečně.

HRUBÁ MOTORIKA: Pohybuje se samostatně. V běžném prostředí tj. ve třídě, prostorách školy a jejím okolí se pohybuje bezpečně.

Jeho pohyby jsou méně koordinované, s menšími potížemi vyjde i sejde schody běhá, skáče a přebíhá, neudrží rovnováhu na jedné noze, nesprávně hází a chytá míč, neumí kotouč vpřed. Svoji pohybovou aktivitu ovládá přiměřeně. Svalový tonus je napjatý.

JEMNÁ MOTORIKA: Spolehlivě zvládá stavět kostky na sebe, staví z různých typů stavebnic, vkládat předměty do sebe, skládá puzzle s obsahem 60-ti dílků. Vytrhává z papíru, lepí správným postupem. Zvládá různé druhy zapínání – suchý zip, zdrhovadlo, druky, s menšími obtížemi knoflíky. Spolehlivě napodobí geometrické obrazce a některá velká tiskací písmena, zvládne jimi napsat své jméno. Tužku i pracovní nástroje drží v pravé ruce.

Má špatný úchop tužky, křečovité držení. Úroveň jemné motoriky neodpovídá věku, problémy přetrvávají v činnostech: navlékání korálků, skládání z papíru dle návodu, vystřihování a stříhání z papíru i textilu. S potížemi pracuje s různými druhy modelovací hmoty. Neumí si zavázat tkaničku u bot.

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI: Spolehlivě se orientuje ve třídě, budově školy i blízkém okolí školy. Zná a používá jména spolužáků, rozlišuje tykání a vykání. Rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím s nimiž se setkává. Má základní poznatky o světě přírody i o životě lidí. Pohybuje se a vystupuje samostatně ve známém prostředí, dovede se s pomocí dospělého zorientovat v novém prostředí. Vyřídí krátký vzkaz, vhodně si řekne o to, co potřebuje, umí pozdravit, poděkovat, požádat, snaží se řídit pokyny dospělého.

Nedokáže odhadnout bezpečnou situaci, obzvlášť v silničním provozu. Až po upozornění dospělého se omluví. Nedodrжуje soužití s vybranou skupinou či s libovolnou skupinou, neumí se vcítit do potřeb druhého dítěte a dohodnou se s ostatními dětmi.

OBLAST ROZUMOVÝCH SCHOPNOSTÍ: Vyjadřuje se spontánně, zapojuje se do dialogů především s dospělými, ale i dětmi. Ve verbálním projevu používá celé věty, někdy i rozvitě. Dovede vyprávět krátký příběh, přednáší říkadla a básničky, s malou dopomocí reprodukuje

známou pohádku. Snaží se správně intonovat. Rozumí většině slov a běžně užívaným výrazům, má širší slovní zásobu, vytleskává slabiky a určí jejich počet, rozezná první a poslední hlásku ve slově. Poznává a pojmenuje tato tiskací písmena – A, E, I, O, U, Y, H, K, N, P, R, Z. Zná svůj věk, jméno, příjmení, adresu bydliště. Velmi dobře poznává a pojmenuje předměty denní potřeby, jednotlivé druhy ovoce, zvířata a jejich mláďata, většinu druhů rostlin.

Pro výrazný předkus má nesprávnou výslovnost hlásek. Řeč není plynulá, dýchání je nepravidelné.

Poznává a pojmenuje barvy i jejich odstíny. Spolehlivě zvládá třídění předmětů podle určitých vlastností, řadí předměty do skupin. Poznává a pojmenuje základní geometrické tvary, čísla 1-10, orientuje se v číselné řadě 1 - 10. Používá čísla k vyjádření počtu pořadí. Rozlišuje prostorovou a směrovou orientaci. Chápe časové souvislosti. Dovede konkretizovat i zobecňovat, rozumí kvantitativním vztahům.

HUDEBNÍ PROJEV: Velmi rád zpívá, zazpívá písničku ve skupině dle pokynů. Dokáže vytleskávat rytmus, doprovází zpívané písně na jednoduchý hudební nástroj. Naslouchá hudbě a dokáže projevit pocity z ní. Rád spontánně tančí, zatančí jednoduchý taneček.

VÝTVARNÝ PROJEV: Správně používá barvy. Orientuje se na pracovní ploše. Pracuje se štětcem, tužkou, nůžkami, pastelkami, voskovkami, prstovými barvami, pískovnicí. Dále pracuje s různými druhy materiálů (přírodní, textilní). Nakreslená postava i předměty jsou snadno rozpoznatelné. Kresba lidské postavy obsahuje i detaily. Nedokonale vystřihne obrazec z papíru. S nepřesností vybarví obrázek a obkreslí jednoduchou šablonu.

(diagnostický arch viz. příloha č. 2)

ZÁVĚR

Michal byl od útlého věku umístěn nejprve v kojeneckém ústavu, potom v dětském domově. Rok před nástupem do přípravné třídy navštěvoval mateřskou školu. Jde o dítě v ranném věku týrané, citově deprivované a se z toho vyplývajícími důsledky.

V přípravné třídě byl umístěn na doporučení speciálně pedagogického centra se závěrem, že je nutné, aby dítě před zahájením školní docházky získalo základní předškolní vědomosti a dovednosti.

Na režim přípravné třídy se adaptoval velmi dobře, ale problémy měl s chováním ke spolužákům. Byl emočně nestálý s častými výkyvy nálad. To se u chlapce projevovalo nejvíce při hře, kdy ostatním dětem bral hračky, nedokázal se s nimi domluvit a byl agresivní. Při řešení

vzniklého problému se vždy rozplakal, vinu sváděl na druhé děti. K pedagogům byl vždy milý a rád jim pomáhal. Ve výuce byl Michal často nesoustředěný, rozptylovaly ho věci kolem něj, ale přesto se snažil splnit zadaný úkol co nejlépe. Při činnostech rozvíjející jemnou motoriku potřeboval dopomoc asistenta pedagoga.

V průběhu roku v přípravné třídě udělal Michal výrazný pokrok ve všech oblastech vědomostí a dovedností. Zvláště se mu zlepšili komunikační schopnosti a rozšířila slovní zásoba. Problém přetrvává v chování chlapce a přizpůsobení se kolektivu dětí.

Celý školní rok byl v péči klinického logopeda. Zúčastnil se grafomotorického kurzu. Pracoval v kroužku keramiky a jiných výtvarných technik.

Michal úspěšně absolvoval zápis do 1. ročníku základní školy v Prostějově.

VSTUPNÍ ROZHOVOR S VYCHOVATELKOU Z DĚTSKÉHO DOMOVA PŘI ZAHÁJENÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY:

1. Kde jste se poprvé dozvěděla o existenci přípravné třídy základní školy?

„O přípravné třídě vím, Michal není první dítě v našem zařízení, které ji bude navštěvovat.“

2. Navštěvovalo „vaše“ dítě mateřskou školu?

„V posledním roce navštěvoval mateřskou školu.“

3. Myslíte si, že má význam jakákoliv forma předškolního vzdělávání?

„Samozřejmě, má velký význam. Děti se potřebují na školu připravit.“

4. Navštěvovali sourozenci „vašeho“ dítěte nějaké předškolní zařízení

„Michal sourozence nemá.“

5. Co očekáváte, že by mohlo přinést vzdělávání v přípravné třídě vašemu dítěti?

„Očekávám, že se dobře začlení do kolektivu dětí a získá znalosti, které bude potřebovat při vstupu do první třídy.“

VÝSTUPNÍ ROZHOVOR S VYCHOVATELKOU Z DĚTSKÉHO DOMOVA PŘI UKONČENÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY:

1. Myslíte si, že absolvování přípravné třídy bylo přínosem pro „vaše“ dítě?

„Je vidět, že zná spoustu nových věcí, určitě mu to usnadní vstup do základní školy.“

2. Máte pocit, že se „vaše“ dítě v něčem zlepšilo?

„Ano, hlavně se zlepšila jemná motorika a také má mnohem lepší slovní zásobu.“

3. Mohlo by se podle vašeho názoru ještě něco zlepšit nebo změnit ve výuce v přípravné třídě?

„Větší počet asistentů pedagoga.“

4. Doporučila by jste ostatním pro jejich dítě vzdělávání v přípravné třídě?

„Samozřejmě, doporučila bych to každému.“

5. Myslíte si, že absolvování přípravné třídy ulehčí „vašemu“ dítěti nástup do základní školy?

„Jsem si tím naprosto jistá.“

4.6 KAZUISTIKA Č. 3

Anamnestické údaje: Romský chlapec jménem Robert, ve věku 6-ti let, mateřskou školu nenavštěvoval. Na základě doporučení speciálně pedagogického centra, souhlasu zákonných zástupců dítěte a ředitele školy, zařazen do přípravné třídy.

Rodinná anamnéza: Chlapec pochází z neúplné rodiny. Rodiče nežijí ve společné domácnosti. Chlapec má dva mladší sourozence. Matka je absolventkou pomocné školy. Otec je absolvent zvláštní školy, momentálně ve výkonu trestu. Matka s dětmi žije u prarodičů. Rodinné prostředí vzhledem k počtu osob žijících v jedné domácnosti je nevyhovující. Chlapec je typickým příkladem dítěte ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí.

Osobní anamnéza: Chlapec z prvního neplánovaného těhotenství, porod spontánní bez komplikací. Sedět začal v sedmém měsíci, chodit v patnácti měsících. Mluvit začal kolem druhého roku. V rané anamnéze rizika, sledován dětským kardiologem pro srdeční šelest.

Speciálně pedagogická diagnostika: Chlapec somaticky odpovídá věku, kontakt s okolím navazuje bez problémů, místy chybí sociální distanc, v klinickém obraze infantilita, stálý psychomotorický neklid, nesamostatnost, nutnost vedení, porucha soustředění, odvádění pozornosti, je hypobulický, často úkoly vzdává, „já už nechci.“ K další práci se jej dá velmi obtížně přimět, velmi slabá je motivovanost a vůle k podání výkonu, některé úkoly není schopen zvládnout, jsou nad jeho možnosti.

Spontánní verbální projev: Je artikulačně neobratný a po obsahové stránce chudší, setřelá je výslovnost sykavek a vibrantů, vážne pojmové myšlení, často hledá pojmy, místy je slabší kvalita porozumění řeči.

Jemná motorika: Neobratnost při jemné motorice.

Grafomotorika, vizuomotorická koordinace: Kreslí pravou rukou, úchop protaženou špetkou vysoko nad hrotem, po chvíli zátěže křečovitě držení, motorika ruky výrazně nekoordinovaná, tahy jsou nahodilé. Úroveň vizuomotorické koordinace je pod úrovní věku dítěte. Dle předlohy napodobí kruh a obtížemi kříž, čtverec a trojúhelník, kosočtverec je nad jeho možnosti, není

schopen napodobit opis věty ani soustavy teček. Figurální kresba je vývojově opožděná, neodpovídá věku dítěte.

Základní předškolní vědomosti: Velmi obtížně udržuje potřebnou pozornost na úkoly verbální povahy, při této činnosti velmi rychle nastupuje únava a zvyšuje se psychomotorický neklid. Je nutné chlapce výrazně motivovat, aby byl schopen reprodukovat básničku nebo písničku. Zná základní barvy, plete si geometrické tvary, číselnou řadu exponuje mechanicky do 5-ti, číslice ani písmena ještě nezná. Nedokáže vyjmenovat dny týdne, neorientuje se časově ani v souvislosti s činnostmi denní rutiny, nepojmenuje roční období. Má problém s prostorovou a pravo – levou orientací. Pojmenuje základní domácí zvířata a některá exotická zvířata.

Vnímání sluchem: Po zácviku je schopen s dopomocí vytleskávat slova na slabiky, neurčí počet slabik, první hlásky slov nevyvozuje, tato činnost je aktuálně nad jeho možnosti.

Zraková diferenciacce, paměť: (RT) – je úkolově nezralý, nesamostatný, není možné test administrovat pro výrazné poruchy pozornosti. Zraková paměť (Meliliho viz. ret.t.) – defektní výsledek.

Doporučení: Jedná se o chlapce se sociálním znevýhodněním dle §16 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb. spadá do kategorie dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Jsou splněny předpoklady pro zařazení dítěte do přípravné třídy základní školy. Dítě je sociálně znevýhodněné a je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jeho vývoj. Je nutné, aby před zahájením povinné školní docházky získal chlapec základní předškolní vědomosti a dovednosti.

ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ ŠKOLNÍCH VÝSLEDKŮ V PŘÍPRAVNÉ TŘÍDĚ:

CHOVÁNÍ: Robert je temperamentní chlapec, je nutné jej neustále usměrňovat. Chová se spontánně, snaží se upoutat pozornost, někdy obtěžuje své kamarády. Baví ho volné i organizované hry. Hraje si s ostatními a většinou vyžaduje vedoucí roli ve hře. Ve výchovně vzdělávacím procesu se nedokáže dlouhodobě soustředit, ale snaží se spolupracovat.

SEBEOBSLUHA: Samostatně se obléká. Umí jíst samostatně příborem, má potíže s udržení pořádku při stolování. Pravidelné denní úkony hygieny zvládá. Neudrží pořádek kolem sebe, o své věci se postará částečně, na přípravu pomůcek a na úklid hraček je nutné dohlédnout.

HRUBÁ MOTORIKA: Pohybuje se bez problémů, jeho pohyby jsou koordinované, svalový tonus je normální. Je obratný, pohybově zdatný. Rychle běhá, skáče, přebíhá, umí kotoul vpřed, rád se zúčastňuje různých pohybových her.

JEMNÁ MOTORIKA: Dokáže stavět z kostek, pracuje s různými typy stavebnic. Poskládá puzzle počtem 24 dílků. Zvládá různé druhy zapínání - suchý zip, zdrhovadlo, druky, knoflíky, šňěrování s dopomocí, dokáže si s malou dopomocí zavázat tkaničky u bot. Umí stříhat papír i textil, modeluje dle návodu, navleče větší i menší korále, lepí správným postupem, papír přeloží dle návodu s dopomocí. Tužku a pracovní nástroje drží v pravé ruce. Dovede napodobit některá velká tiskací písmena a základní geometrické obrazce. Napíše své jméno velkými tiskacími písmeny.

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI: Zná jména svých spolužáků, ale používá je jen velmi zřídka. Snaží se být přátelský k ostatním. V případě potřeby dokáže požádat o pomoc při práci. Zdraví při příchodu, odchodu, umí poděkovat (někdy po upozornění), uznává autoritu dospělé osoby. Rozlišuje tykání a vykání. Zvládne vyřídit krátký vzkaz. Orientuje se ve třídě a v budově školy i v okolí školy. V novém prostředí se pomocí dospělého zorientuje. Dovede se zapojit do práce ve skupině, spolupracuje s ostatními dětmi. Těžko odhaduje nebezpečnou situaci, zvláště v dopravním provozu.

OBLAST ROZUMOVÝCH SCHOPNOSTÍ: Slovní zásoba je omezená, vyjadřuje se v jednoduchých větách, výslovnost je zřetelná. Řeč je plynulá se správnou intonací. Spontánně se zapojuje do dialogů s dětmi i dospělými. Dokáže se naučit krátkou říkanku nebo básničku nazpaměť, s dopomocí zvládne vyprávět známou pohádku. Rozumí většině slov a běžně užívaným výrazům. Předměty a různé situace na obrázku popíše s dopomocí. Slovní zásoba je užší neodpovídá věku. Vytleskává slabiky a určí jejich počet, v rozeznání první a poslední hlásky ve slově chybje. Poznává a pojmenuje tato velká tiskací písmena – A, E, I, O, U, Y. Zná svůj věk, jméno, příjmení, adresu bydliště. Poznává a pojmenuje předměty denní potřeby, některé druhy ovoce a zeleniny, některá zvířata a jejich mláďata, poznává jen velmi málo druhů rostlin.

Pozná a pojmenuje základní barvy a geometrické tvary, číslice 1 – 5 a orientuje se v této číselné řadě. Používá čísla k vyjádření počtu v pořadí. Chápe časové souvislosti, vyjmenuje dny v týdnu, roční období. Menší potíže mívá ve zobecňování a konkretizování. Chápe kvantitativní vztahy.

HUDEBNÍ PROJEV: Snaží se zpívat ve skupině dle pokynů, zazpívá jednoduchou písničku. Vytleskává rytmus, doprovází zpívané písně na jednoduchý hudební nástroj (dřívka, triangel, bubínek, tamburína), rozlišuje některé zvuky hudebních nástrojů. Naslouchá hudbě, zatančí jednoduchý taneček.

VÝTVARNÝ PROJEV: Umí správně používat základní barvy, vybarví obrázek s částečnou nepřesností. Orientuje se na pracovní ploše. Dovede obkreslit jednoduchou šablonu s dopomocí. Pracuje s různými druhy materiálů. Vystřihne základní obrazce, vytrhává z papíru, modeluje dle návodu s dopomocí, lepí správným postupem. Nutná kontrola správného úchopu pracovních nástrojů – tužky, štětce, nůžek. Kresba lidské postavy obsahuje i detaily.

(diagnostický arch viz. příloha č. 3)

ZÁVĚR

Robertovi bylo doporučeno navštěvovat přípravnou třídu základní školy pracovníky speciálního pedagogického centra.

Vzhledem k rodinné anamnéze a k výsledkům speciálně pedagogického vyšetření bylo shledáno jako nutné před zahájením povinné školní docházky získání základních předškolních vědomostí a dovedností v přípravné třídě.

V přípravné třídě měl Robert zpočátku problém s adaptací, jak na nové prostředí, tak na školní režim. Matka chlapce vodila do školy nepravidelně. V kolektivu dětí chtěl zaujmout dominantní pozici, jeho chování ke spolužákům bylo občas hrubé. Ve výuce byl velmi živý, zvědavý a snaživý. Úkoly plnil ochotně a rád, zpočátku však potřeboval často dopomoc. Byl hyperaktivní, a proto často chyboval, pozornost udržel jen velmi krátkou dobu. Potřeboval dopomoc asistenta pedagoga.

Za školní rok byl viditelný pokrok ve všech oblastech vědomostí a dovedností. Robert se celkově zklidnil, při práci se dokázal lépe soustředit, nepotřeboval již tak často dopomoc asistenta pedagoga. Do školy chodil rád a téměř pravidelně. Zlepšilo se i jeho chování ke spolužákům.

Celý rok byl v péči klinického logopeda a zúčastnil se grafomotorického kurzu. Navštěvoval keramický kroužek a kroužek jiných výtvarných technik.

Robert úspěšně absolvoval zápis do 1. ročníku základní školy v Prostějově.

VSTUPNÍ ROZHOVOR S MATKOU DÍTĚTE PŘI ZAHÁJENÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY:

1. Kde jste se poprvé dozvěděla o existenci přípravné třídy základní školy?

„Chodil zde od mojí sestry syn, a jak jsem byla u psychologičky v tom centru, tam mi to taky nabízeli.“

2. Navštěvovalo vaše dítě mateřskou školu?

„Ne, ani malý, ani nikdo z nás.“

3. Myslíte si, že má význam jakákoliv forma předškolního vzdělávání?

„Asi ano.“

4. Navštěvovali sourozenci vašeho dítěte nebo děti vašich příbuzných nějaké předškolní zařízení?

„Nenavštěvovali.“

5. Co očekáváte, že by mohlo přinést vzdělávání v přípravné třídě vašemu dítěti?

„Aspoň bude mezi děčkama a půjde mu to líp ve škole.“

VÝSTUPNÍ ROZHOVOR S MATKOU DÍTĚTE PŘI UKONČENÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY:

1. Myslíte si, že absolvování přípravné třídy bylo přínosem pro vaše dítě?

„Určitě ano.“

2. Máte pocit, že se vaše dítě v něčem zlepšilo?

„Hlavně se naučil líp mluvit, taky se o sebe víc postará a nevzteká se tak.“

3. Mohlo by se podle vašeho názoru ještě něco zlepšit nebo změnit ve výuce v přípravné třídě?

„Nevím“.

4. Doporučila by jste ostatním pro jejich dítě vzdělávání v přípravné třídě?

„Ano.“

5. Myslíte si, že absolvování přípravné třídy ulehčí vašemu dítěti nástup do základní školy?

„Ano.“

4.7 KAZUISTIKA Č. 4

Anamnestické údaje: Romský chlapec jménem Martin, ve věku 6-ti let, slovenské národnosti, mateřskou školu navštěvoval. Na základě doporučení speciálně pedagogického centra, souhlasu zákonných zástupců dítěte a ředitele školy zařazen do přípravné třídy.

Rodinná anamnéza: Vyrůstá v úplné sedmičlenné rodině. Matka v domácnosti, otec je hlášen na úřadu práce. Rodina se přistěhovala ze Slovenské republiky na Moravu. Chlapec má dva starší a dva mladší sourozence. Rodina bydlí u svých příbuzných na venkově v rodinném domě. V domácím prostředí komunikuje chlapec romsky.

Osobní anamnéza: Chlapec je z třetí gravidity, porod spontánní. Od narození byl drobný, slabší, špatně jedl, začal později sedět i chodit. Ve dvou letech se dorozumíval pouze žvatláním a posunky.

Speciálně pedagogická diagnostika: Chlapec somaticky drobnější, chybí dentice, kontakt navazuje pozvolna, v klinickém obraze infantilita a výrazné potíže s porozuměním českým výrazům. V kontaktu velmi snaživý, potíže s udržením a přepojováním pozornosti, psychomotorický neklid. Některé úkoly je schopen plnit až po několika zadáních či po názorném předvedení, často odvádí téma, rychle se odčerpává jeho pozornost. Zná své jméno, příjmení a bydliště, věk neví, nedokáže reprodukovat žádnou básničku ani písničku, je nutné stále usměrňovat jeho pozornost vzhledem k řízené činnosti. Je nesamostatný, nutné je přímé vedení, mnohé úkoly není schopen zvládnout jsou nad jeho možnosti.

Spontánní verbální projev: Projev je dyslalický, artikulačně neobratný a agramatický, vyjadřuje se v jednodušších větách a užívá slovensko – romské výrazy, výrazně vážne pojmové myšlení a porozumění. Reakce na podněty jsou pomalé, potřebuje systematické vedení při práci, stimulaci k výkonu. Celkově pozorováno pomalejší myšlenkové a pracovní tempo, omezená je schopnost abstrakce a zobecňování, pracovní nezralost, při řízené činnosti se objevují úniky pozornosti.

Jemná motorika: Neobratnost při jemně motorických činnostech.

Grafomotorika, vizuomotorická koordinace: Lateralita – neurčitá preference pravé ruky, oko levé. Kreslí pravou rukou, úchop tužky je poměrně správně zafixovaný, ruka je neobratná,

výrazně opožděné jsou grafomotorické dovednosti, figurální kresba je vzhledem k věku vývojově opožděná (hlavonožec). Úroveň vizuomotorické koordinace je pod úrovní věku dítěte, napodobí pouze kruh, kříž, čtverec, trojúhelník a kosočtverec již nezvládá. Opis věty a soustavy teček je nad jeho možnosti.

Základní předškolní vědomosti: Jsou na velmi nízké úrovni. Velmi obtížně udržuje pozornost na úkoly verbální povahy, při této činnosti velmi rychle nastupuje únava a zvyšuje se psychomotorický neklid, je nutné výrazně chlapce motivovat, aby byl schopen zodpovědět na všechny otázky ZZPD. Pojmenuje jen tři základní barvy, geometrické tvary nepojmenuje, číselnou řadu nemá ani mechanicky zafixovanou, představa množství není ještě vytvořena, písmena ani číslice ještě nezná, nedokáže vyjmenovat dny týdne, neorientuje se časově ani v souvislosti s činnostmi denní rutiny, nepojmenuje roční období, má problém s prostorovou a pravo – levou orientací.

Vnímání sluchem: Nedokáže vytleskávat slova na slabiky, neurčí počet slabik, první hlásky slov nevyvozuje, tato činnost je aktuálně nad jeho možnosti.

Zraková diferenciac: (RT) – přiřazování některých tvarů k odpovídajícím otvorům řeší nahodile pokus/omyl, při administraci Reverzního testu je obtížnější spolupráce, má potíže s pochopením, je úkolově nezralý, výkon odpovídá úrovni I. – nepřipravenost pro výuku čtení.

Z vyšetření pedagogicko-psychologické poradny: Vyšetřením bylo zjištěno opoždění vývoje ve všech složkách, pravidelná ambulantní péče speciálního pedagoga 1 krát za 14 dní, sledování vývoje psychologem. Nutná pravidelná logopedická péče.

Doporučení: Jedná se o chlapce se sociálním znevýhodněním dle §16 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb. spadá do kategorie dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Jsou splněny předpoklady pro zařazení dítěte do přípravné třídy základní školy. Dítě je sociálně znevýhodněné a je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jeho vývoj. Je nutné, aby před zahájením povinné školní docházky získal chlapec základní předškolní vědomosti a dovednosti.

ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ ŠKOLNÍCH VÝSLEDKŮ V PŘÍPRAVNÉ TŘÍDĚ:

CHOVÁNÍ: Velmi milý, tichý chlapec, spíše introvertní povahy. V kolektivu oblíbený, ohleduplný vůči druhým dětem. Akceptuje přirozenou autoritu pedagogů, je spíše nesmělý, plachý. Je sociálně přizpůsobivý. Na režim v přípravné třídě se adaptoval delší dobu. Baví ho hry organizované učitelkou i dětmi, ale raději má klidnější hry. Hraje si většinou s ostatními, dodržuje pravidla hry. Ve výchovně vzdělávacím procesu se podřizuje pokynům pedagogů, snaží se spolupracovat, nutná občasná dopomoc.

HYGIENICKÉ NÁVYKY, SEBEOBSLUHA: Zvládne se samostatně obléknout. Je samostatný při jídle, používá pouze lžici. Při zvládání pravidelných denních úkonů hygieny je téměř samostatný, je nutné jej pobízet k umývání rukou.

Přetrvávají problémy s udržení pořádku kolem sebe, při stolování, potřebuje pomoc při řešení běžných denních problémů (utřít rozlitý nápoj, uklidit po svačince). Postarat o své věci se dokáže jen částečně.

HRUBÁ MOTORIKA: Pohybuje se samostatně, jeho pohyby jsou koordinované – hází, chytá míč, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, leze, skáče, umí kotoul vpřed, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně. Zvládá chůzi v nerovném terénu. Je pohybově zdatný a obratný. Svalový tonus je normální.

JEMNÁ MOTORIKA: Zvládá stavět kostky na sebe, vkládá předměty do sebe, velmi rád staví ze stavebnice lego, skládá puzzle s obsahem 24 dílků. Zvládá stříhat papír i textil, vystřihávání z papíru je nepřesné. Vytrhává z papíru, lepí správným postupem, navlékne korále větší velikosti. Umí zapnout suchý zip, zdrhovadlo, druky, knoflíky. Tužku a pracovní nástroje drží v pravé ruce. Úchop tužky je správný. Umí napodobit některá tiskací písmena a základní geometrické obrazce. S nepřesností napíše své jméno velkými tiskacími písmeny

Potíže přetrvávají v modelování a skládání papíru dle návodu. Neumí si zavázat tkaničky u bot.

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI: Orientuje se ve svém okolí – ve třídě, budově školy i v blízkém okolí školy. Zná, ale méně používá jména spolužáků, rozlišuje tykání a vykání. Uplatňuje základní společenská pravidla – umí pozdravit, požádat, poděkovat, omluvit se. Vyřídí drobný vzkaz. Komunikuje a spolupracuje s ostatními dětmi. Řídí se pokyny dospělého. Běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím s nimiž se setkává ne vždy rozumí.

S asistencí požádá o pomoc dospělého. Nedokáže odhadnout správně bezpečnost v běžných situacích, zvláště bezpečnost silničního provozu.

OBLAST ROZUMOVÝCH SCHOPNOSTÍ: V této oblasti má Martin největší potíže v důsledku dvojjazyčné výchovy. Komunikuje verbálně, používá jednoduché věty, v projevu se vyskytují agramatismy, má velmi malou slovní zásobu. Sám od sebe klade otázky sporadicky, nedokáže vyprávět o svých zážitcích. Reaguje na několikrát opakované pokyny. Při poslechu čteného textu občas nechápe obsah a v důsledku toho ho nedokáže ani reprodukovat. Zvládne se naučit krátkou říkanku nazpaměť. S dopomocí vytleskává slabiky, první hlásku ve slově většinou určí, pozná a pojmenuje některá tiskací písmena A, E, I, O, U. Dokáže zobecňovat, s potížemi konkretizuje. Zná svůj věk, své jméno, příjmení, adresu bydliště. Podle obrázků pozná a pojmenuje jen některé druhy ovoce a zeleniny, většinu předmětů denní potřeby, některá zvířata a jejich mláďata a některé druhy rostlin.

Pozná a pojmenuje základní barvy. S obtížemi vnímá časoprostorové vztahy, pouze s dopomocí vyjmenuje dny v týdnu a roční období, je nejistý v pojmech včera, dnes a zítra. Orientuje se v pojmech denní doby – ráno, v poledne, večer, rozlišuje pravou i levou stranu. Řadí a třídí předměty podle určitých vlastností. Z geometrických tvarů pozná a pojmenuje kruh, čtverec, trojúhelník. Chápe kvantitativní vztahy – malý, velký, všechno, nic, hodně, málo. Určuje množství – více, méně, stejně. Pozná a pojmenuje čísla 1 - 5, seřadí je do číselné řady s částečnou dopomocí.

HUDEBNÍ PROJEV: Snaží se zpívat ve skupině dle pokynů, rád zazpívá romskou písničku. Dovede vytleskat rytmus, doprovázet zpívané písně na jednoduchý hudební nástroj (dřívka, triangel, bubínek). Naslouchá hudbě, zatančí jednoduchý taneček. Rozliší některé zvuky hudebních nástrojů. Oblíbená je hra na tělo (tleskání a dupání).

VÝTVARNÝ PROJEV: Správně volí základní barvy, vybarví obrázek s částečnou nepřesností, dovede obkreslit jednoduchou šablonu s dopomocí. Zvládá práci s tužkou, štětcem, nůžkami, pastelkami, voskovkami. Pracuje s různými druhy materiálů. Obrazce z papíru vystřihuje s nepřesností. Nakreslená postava i předměty jsou obtížně rozpoznatelné. Kresba lidské postavy je nedokonalá.

(diagnostický arch viz. příloha č. 4)

ZÁVĚR

Martin začal navštěvovat přípravnou třídu základní školy na základě doporučení speciálně pedagogického centra v důsledku opožděného vývoje ve všech složkách.

Byl v pravidelné ambulantní péči speciálního pedagoga 1 krát za 14 dnů. Jeho vývoj byl sledován psychologem. Byla mu doporučena pravidelná logopedická péče. Mateřskou školu nenavštěvoval.

Chlapec měl zpočátku velké problémy s adaptací na nové školní prostředí a školní režim. Vyskytly se také problémy v komunikaci, vyplývající z toho, že v rodině se mluvilo jen romsky. Byl zakřiknutý, plachý, stranil se kolektivu, téměř nekomunikoval, rozuměl jen některým českým výrazům. Po příchodu do školy někdy ráno plakal a fixoval se na matku. V průběhu dne se často ptal, kdy půjde domů. Pracovní tempo bylo velmi pomalé, úkoly chápal obtížně. Musel mít téměř po celou dobu výuky dopomoc asistenta pedagoga.

Na konci školního roku Martin bez zábran komunikoval s dospělými i spolužáky. Mezi dětmi byl oblíbený, do školy chodil rád. I přesto, že jeho pracovní tempo bylo pomalejší, s obtížemi chápal většinu zadaných úkolů a potřeboval dopomoc asistenta pedagoga, celková úroveň jeho vědomostí a dovedností se podstatně zlepšila.

Velmi Martinovi prospělo absolvování grafomotorického kurzu a také díky návštěvám klinického logopeda se zlepšila jeho výslovnost a rozšířila se i slovní zásoba. Navštěvoval kroužek keramiky a jiných výtvarných technik.

Martin úspěšně absolvoval zápis do 1. ročníku základní školy.

VSTUPNÍ ROZHOVOR S MATKOU DÍTĚTE PŘI ZAHÁJENÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY:

1. Kde jste se poprvé dozvěděla o existenci přípravné třídy základní školy?

„Řekli mi o tom tady v centru.“

2. Navštěvovalo vaše dítě mateřskou školu?

„Od nás nikdo do školky nechodil.“

3. Myslíte si, že má význam jakákoliv forma předškolního vzdělávání?

„Asi ano.“

4. Navštěvovali sourozenci vašeho dítěte nebo děti vašich příbuzných nějaké předškolní zařízení?

„U nás v rodině ne.“

5. Co očekáváte, že by mohlo přinést vzdělávání v přípravné třídě vašemu dítěti?

„Že se něco nového naučí, hlavně líp mluvit.“

VÝSTUPNÍ ROZHOVOR S MATKOU DÍTĚTE PŘI UKONČENÍ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY:

1. Myslíte si, že absolvování přípravné třídy bylo přínosem pro vaše dítě?

„Určitě ano, naučil se tady hodně nového a chodil sem rád.“

2. Máte pocit, že se vaše dítě v něčem zlepšilo?

„Ano, u zápisu do školy ho paní učitelka pochválila, před tím toho tolik neuměl.“

3. Mohlo by se podle vašeho názoru ještě něco zlepšit nebo změnit ve výuce v přípravné třídě?

„Nevím o ničem.“

4. Doporučila by jste ostatním pro jejich dítě vzdělávání v přípravné třídě?

„Ano.“

5. Myslíte si, že absolvování přípravné třídy ulehčí vašemu dítěti nástup do základní školy?

„Určitě ano.“

5 VÝSLEDEK ŠETŘENÍ

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, na jaké vědomostní a dovednostní úrovni jsou děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí při vstupu do přípravné třídy a při ukončení minimálně jednoleté docházky do ní.

Uvedla jsem čtyři případy kazuistik, z nichž vyplývá, že po absolvování vzdělávání v přípravné třídě tyto děti udělaly velký pokrok ve svých vědomostech a dovednostech. Toto jim umožnilo nejen obstát bez větších problémů při zápise do základní školy, ale ulehčilo jim to i zvládnutí náročného začátku povinné školní docházky a věřím, že i její další bezproblémový průběh.

Ze vstupního rozhovoru s matkami a vychovatelkami z dětského domova vyplynulo, že:

- Dvě matky se o existenci přípravné třídy dozvěděly ve speciálně pedagogickém centru, kde jim bylo zároveň doporučeno, aby své dítě v této třídě umístily, obě dotázané vychovatelky jsou současně speciální pedagožky a o přípravné třídě ví od počátku jejího fungování.
- Mateřskou školu navštěvovalo pouze jedno dítě.
- Významu jakékoliv formy předškolního vzdělávání se dvě dotázané vyjádřily odpovědí „Asi ano“, další dvě dotázané daly předškolnímu vzdělávání jednoznačné ano.
- Jedno dítě nemá sourozence, sourozenci zbývajících třech dětí mateřskou školu nenavštěvovali.
- V odpovědi na otázku č. 5 vyjádřily všechny dotázané naději, že jejich dítě udělá takové pokroky, aby bez problémů zvládlo nástup do základní školy.

Při vyhodnocování výstupního rozhovoru jsem zjistila, že:

- Všechny dotázané zhodnotily absolvování přípravné třídy jejich dítětem velmi kladně.
- Na otázku č. 2 se všechny dotázané vyjádřily, že jejich dítě se v mnohém zlepšilo.
- Na otázku zkvalitnění výuky v přípravné třídě, dvě z dotázaných odpověděly „nevím“, jedna zhodnotila výuku jako dostačující a jedna by doporučila větší počet asistentů ve třídě.

- Všechny dotázané by svým známým nebo příbuzným doporučily vzdělávání jejich dětí v přípravné třídě.
- K poslední otázce se všechny dotázané vyjádřily jednotně, jsou přesvědčeny, že absolvování přípravné třídy ulehčí jejich dítěti nástup do základní školy.

Z rozhovoru s rodiči a vychovateli z dětského domova vyplývá, že hodnotí absolvování jednoho roku přípravné třídy pro své dítě velmi kladně.

ZÁVĚR

Za pětiletou dobu mého působení v přípravné třídě jsem měla dostatečnou možnost získat jasnou představu o tom, jak velký význam absolvování těchto tříd pro děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí má.

U některých žáků byly pokroky vidět již za několik týdnů po zahájení školní docházky do přípravné třídy, u jiných za delší dobu, ale o to větší radost jsme z toho měli. Zvláště potěšující bylo pro nás kladné hodnocení výsledků výchovně vzdělávací práce jak rodiči, tak i vychovateli z dětského domova. Dá se říci, že ve většině případů jsme pracovali nejenom s dětmi, ale často jsme se po výuce věnovali i jejich rodičům. Bylo nutné je nenásilně přesvědčit, aby pracovali i doma s upevňováním a procvičováním vědomostí a dovedností vštěpovaných dětem ve škole.

Mnozí žáci neměli doma kromě počítače možnost jakékoliv jiné zábavy, mimo času stráveného při hrách venku. Takové věci, jako stavebnice, skládačky, modelovací hmotu, pastelky, omalovánky, dětské knížky, puzzle apod. převážná většina „našich“ dětí poznala až v přípravné třídě. Velká část jich poprvé držela v ruce tužku. Zvláště důležité bylo upevňování základních hygienických návyků.

U romských dětí jsme se snažili přesvědčit rodiče, aby s dětmi mluvili doma česky. S některými dětmi jsme měli při vstupu do přípravné třídy problém se vůbec dorozumět, jiné i díky dvojjazyčné výchově měly velmi slabou slovní zásobu.

Děti měly možnost účastnit se hodin canisterapie, která u nich byla velmi oblíbená. Jednou za čtrnáct dnů k nám docházela klinická logopedka. Každý rok byl přímo v prostorách naší školy pořádán pro děti grafomotorický kurz, při kterém asistovali svým dětem i jejich rodiče. Jeho výsledky byly v mnohých případech velmi pozitivní.

Kromě vlastní výuky ve škole jsme s dětmi měli možnost zúčastnit se všech společných aktivit školy (projektové dny, besídky, cvičení v přírodě, návštěva kina, divadla, účast na mezinárodně hudebním festivalu, návštěv solné jeskyně, karnevalů, barevných dnů). Děti měly možnost přihlásit se i do zájmových kroužků pořádaných školou.

Díky možnosti využití volných prostor školy již v prvním roce fungování přípravné třídy vznikl neformální „klub rodičů“ žáků přípravné třídy. Zde jsme se s rodiči věnovali různým výtvarným činnostem např. výrobě keramiky, malbou na sklo, zhotovováním adventních věnců, zdobení perníčků apod. Tato neformální setkání přispěla k tomu, že rodiče si svěřovali své problémy i radosti, navzájem si radili a předávali si nové informace.

Rodiče v převážné většině hodnotili práci v přípravné třídě a její výsledky velice kladně sami doporučovali svým příbuzným a známým, aby své děti do této třídy umístili.

Navázali jsme také spolupráci s otcem dvou dětí, které postupem času navštěvovaly přípravnou třídu. Ten je členem obecně prospěšné společnosti „Člověk v tísni“. Jako terénní pracovník informoval romskou veřejnost o významu přípravné třídy pro romské děti.

Rodiče, většinou maminky zůstávaly často s námi v družině. Někteří se velice aktivně zajímali a vše, co se daný den ve „školičce“ událo a jaké pokroky jejich dítě dělá. Dokonce přiváděli i své příbuzné a známé, kteří měli děti v předškolním věku a doporučili jim, aby umístili dítě v naší škole.

Speciálně pro děti v přípravné třídě a jejich rodiče jsme pořádali jedenkrát v týdnu kroužek keramiky a jiných výtvarných technik.

Velkou výhodou pro nás všechny bylo to, že součástí našeho zařízení je speciálně pedagogické centrum. Jeho pracovnice měly o naší práci a o její výsledky velký zájem. Pravidelně chodily na hospitace a viděly, jak velké pokroky děti dělají. Také my jsme měli možnost kdykoliv se na ně obrátit s žádostí o radu nebo konzultaci.

Za dobu mého působení v těchto třídách více než dvě třetiny dětí nastoupily ke vzdělávání do prvních tříd běžných základních škol, část jich byla integrovaná v základních školách a část nastoupila ke vzdělávání do základní školy praktické.

Motto: „*Učte se od nich – mají toho hodně, co vás můžou naučit.*“

(Fulghum, 1994)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

LITERATURA KNIŽNÍ:

BUDÍKOVÁ, J., KRUŠINOVÁ, P., KUNCOVÁ, P. *Je vaše dítě připraveno do první třídy?* 1. vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2004. ISBN 80-7226-637-3.

FULGHUM, R. *Už hořela, když jsem do ní lehal.* 4. vyd. Praha: Polygrafia, a. s., 1994. ISBN 80-207-0505-8.

GJURIČOVÁ, Š. KUBIČKA, J. *Rodinná terapie: Systematické a narativní přístupy.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2003. ISBN 80-247-0415-3.

MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti.* Praha: Avicenum, 1986. ISBN 80-011-86.

MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství.* 1. vyd. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Z. *Škola rodičů.* Praha: MAXDORF, s. r. o., 2000. ISBN 80-85912-29-5.

NAVRÁTIL, P., a kol. *Romové v české republice.* 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2003. ISBN 80-7178-741-8.

PIPEKOVÁ, J., a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky.* Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-65-6.

PIPEKOVÁ, J., (ed.). *Kapitoly ze speciální pedagogiky.* 2. rozšířené a přepracované vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.

MANN, A., B. *Romský dějepis.* 1. vyd. Praha: FORTUNA, 2001. ISBN 80-7168-762-6.

SAGÍ, A. *Problémové děti v mateřské škole.* 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 1995. ISBN 80-7178-067-7.

ŠIŠKOVÁ, T., (ed.). *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2001. ISBN 80-7178-648-9.

ŠIŠKOVÁ, T., (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.

Ú Z č. 745 ŠKOLSTVÍ. *Úplné znění předpisů*. Ostrava: Sagit, a. s., podle stavu k 9. 11. 2009. ISBN 978-80-7208-771-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 1999. ISBN 80-7178-678-0.

VALENTA, M., MÜLLER, O. *Psychopedie*. 1. vyd. Praha: PARTA, s. r. o., 2003. ISBN 80-7320-039-2.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 2. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7367-326-0.

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu).

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území české republiky a o změně některých zákonů.

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů.

ČASOPISY:

Speciální pedagogika Č. 1. Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta. Praha: Regleta, s.r.o., 2009. ISSN 1211-2720.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<http://milan.cernoch.net/web/diagnostika.htm> 22.5.2011

<http://www.zsadd-prostejov.cz/spc.php> 4.5.2011

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/informace-msmt-k-zabezpeceni-vzdelavani-deti-zaku-a-studentu-se-specialnimi-vzdelavacimi-potrebami-s-podporou-asistence> 23.11.2005

<http://aplikace.msmt.cz/PDF/INtextkoncepcevcasnepece.pdf> 30.3.2011

<http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/Pripravne-tridy.pdf> 30.3.2011

<http://www.atre.cz/aktuality/nahled/id/86> 30.3.2011

http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf 30.3.2011

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Záznamový arch pro diagnostickou a pedagogickou práci s dítětem v přípravné třídě ZŠ – Kazuistika č. 1.

Příloha č. 2: Záznamový arch pro diagnostickou a pedagogickou práci s dítětem v přípravné třídě ZŠ – Kazuistika č. 2.

Příloha č. 3: Záznamový arch pro diagnostickou a pedagogickou práci s dítětem v přípravné třídě ZŠ – Kazuistika č. 3.

Příloha č. 4: Záznamový arch pro diagnostickou a pedagogickou práci s dítětem v přípravné třídě ZŠ – Kazuistika č. 4.

Příloha č. 5: Ukázky z pracovních listů dětí z přípravné třídy.

1. Praktická samostatnost (fyzický rozvoj a pohybová koordinace, sebeobsluha)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• je dostatečně fyzicky vyspělá					
• jeho pohyby jsou koordinované (háží a chytá míč, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně)	3	3	4	4	
• samostatně se obléká	2	3	4	4	
• je samostatně při jídle	3	4	4	4	
• je samostatně při zvládání pravidelných denních úkonů osobní hygieny	3	4	4	4	
• udržuje kolem sebe pořádek (je schopné samostatně připravit či uklidit pomůcky, srovnat hračky apod.)	2	2	2	3	
• dovede si samo poradit s běžnými problémy (např. uklidí po sobě papír od sušenky, nalije si nápoj, utře rozlitý čaj, zalije květiny apod.)	2	3	3	4	
• dokáže se postarat o své věci	2	2	3	3	

2. Sociální informovanost (orientace v prostředí, v okolním světě i v praktickém životě)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyzná se ve svém okolí (ví, kde bydlí, kam chodí do školky aj.)	2	3	3	4	
• rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím, s nimiž se setkává (má základní poznatky o světě přírody i o životě lidí)	3	3	4	4	
• ve známém prostředí se pohybuje a vystupuje samostatně	2	3	3	4	
• s pomocí dospělého se dovede zorientovat v novém prostředí	3	3	4	4	
• dovede vyřídít drobný vzkaz	3	3	3	4	
• dokáže si vhodně říci o to, co potřebuje	2	2	3	4	
• odhadne nebezpečnou situaci, neriskuje	2	2	2	3	- má - doplnit informace

3. Citová samostatnost (emoční stabilita, schopnost kontrolovat a řídit své chování)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• zvládá odloučení od rodičů (po určitou část dne)	3	4	4	4	
• vystupuje samostatně, má svůj názor, dokáže vyjádřit souhlas i nesouhlas	3	3	4	4	
• projevuje se jako emočně stálé, bez výrazných výkyvů v náladách	2	2	2	3	
• reaguje přiměřeně na drobný neúspěch	2	2	3	3	
• dovede odložit přání na pozdější dobu	2	2	2	3	
• dovede se přizpůsobit konkrétní činnosti či situaci	3	3	4	4	

4 - zvláda' stabilně
 3 - prakticky' problémy
 2 - zvláda' s výraznějším max. úsilím
 1 - nezvláda'

4. Sociální samostatnost (soužití s vrstevníky, uplatnění se ve skupině vrstevníků, komunikace, spolupráce, spolupodílení se)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• uplatňuje základní společenská pravidla (umí pozdravit, požádat, poděkovat, omluvit se)	3	3	4	4	
• dovede se vcítit do potřeb druhého dítěte	2	2	2	3	
• dokáže vyslovit a obhajovat svůj názor	3	3	4	4	
• dokáže vyjednávat a dohodnout se	3	3	3	4	
• dovede se zapojit do práce ve skupině, bez projevů prosazování se či naopak nezúčastnění se	3	4	4	4	
• komunikuje a spolupracuje s ostatními dětmi	4	4	4	4	
• při skupinových činnostech se snaží přispět svým podílem	3	3	4	4	
• pokud jsou dány pokyny, je srozuměno se jimi řídit	4	4	4	4	

5. Výslovnost, gramatická správnost řeči, slovní zásoba, úroveň komunikace

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyslovuje správně všechny hlásky	2	3	3	4	
• mluví ve větách, dovede vyprávět příběh, popsat situaci apod.	3	3	3	4	
• mluví gramaticky správně (tj. užívá správné rodu, čísla, času, tvarů, slov, předložek aj.)	2	3	3	3	
• rozumí většině slov a výrazů běžně užívaných v prostředí	3	3	4	4	
• má bohatou slovní zásobu konkrétních pojmů	2	3	3	4	
• rozumí pojmům vyjadřujícím časoprostorovou orientaci (např. nad, pod, dole, nahoře, dlouhý, krátký, malý, velký, těžký, lehký, dříve, později, včera, dnes)	3	3	4	4	
• užívá správně uvedených časoprostorových pojmů	2	3	3	4	
• zná bezpečně pojmosloví tvarů (kruh, čtverec, trojúhelník atd.) a správně jich užívá	2	3	3	4	
• dokáže správně pojmenovat barvy	3	3	4	4	
• běžně komunikuje s dětmi i dospělými, je schopno dialogu, v komunikaci si je jisté (nevyskytují se pravidelná nedorozumění)	3	4	4	4	

6. Lateralita ruky, koordinace ruky a oka, držení tužky

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• upřednostňuje užívání pravé či levé ruky při kreslení či v jiných činnostech, kde se preference ruky uplatňuje					levá ruka
• je zručné při zacházení s předměty, hračkami, pomůckami a nástroji (pracuje se stavebnicemi, modeluje, stříhá, kreslí apod.)	3	4	4	4	
• tužku drží správně, tj. třemi prsty, s uvolněným zápěstím	2	3	3	3	hroc. úchop
• dokáže vést stopu tužky a napodobit základní geometrické obrazce, různé tvary (popř. písmena)	3	3	4	4	

7. Diferencované vnímání (sluchová a zrková analýza a syntéza)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• rozlišuje podstatné znaky předmětů (rozlišuje barvy, tvary, figuru a pozadí)	3	3	4	4	
• rozlišuje zvuky (slyší hlásku ve slově)	2	2	3	4	
• dovede pracovat se strukturou slov (zvládá hrát slovní fotbal, odebere počáteční či konečnou hlásku ve slově, dovede vytleskat ve slově slabiky)	2	2	3	3	
• dokáže najít rozdíly mezi dvěma obrázky či mezi dvěma podobnými slovy	2	3	3	3	
• dovede složit obrázek z několika tvarů a slovo z několika slabik	2	2	2	3	
• postřehne změny ve svém okolí	3	3	4	4	

8. Logické a myšlenkové operace (porovnávání, třídění, řazení, číselné představy, řešení problémů)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede porovnávat vlastnosti předmětů (velikost, tvar aj.)	3	3	3	4	
• dovede třídít předměty dle daného kritéria (roztřídí korálky do skupin podle barvy, tvaru, velikosti)	3	3	4	4	
• dovede seřadit předměty podle velikosti vzestupně i sestupně (např. pastelky)	2	2	3	3	
• vyjmenuje číselnou řadu a spočítá počet prvků v rozsahu do pěti (deseti)	2	3	3	4	do 10
• přemýšlí, uvažuje (odpovídá na položené otázky, řeší jednoduché problémy a situace, slovní příklady, úlohy, hádanky, rébusy)	3	3	4	4	

9. Záměrná pozornost, úmyslná paměť pro učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede soustředit pozornost na činnosti po určitou dobu (cca 10 – 15 min.), neodbíhá od nich	2	3	3	4	10 min
• soustředí se i na ty činnosti, které nejsou pro ně aktuálně zajímavé (které mu byly zadány)	2	2	2	3	
• dokáže si záměrně zapamatovat, co prožilo, vidělo, slyšelo, je schopno si toto po přiměřené době vybavit a reprodukovat	3	3	3	4	

10. Pracovní chování, soustředěná pracovní (učební) činnost, záměrné učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dokáže přijmout úkol či povinnost	3	3	4	4	
• dokáže postupovat podle pokynů	2	3	3	4	
• zadaným činnostem se věnuje soustředěně, neodbíhá k jiným, dokáže vyvinout úsilí k jejich dokončení	2	2	3	3	
• dovede odlišit hru od systematické práce	2	3	3	3	
• „nechá“ se získat pro záměrné učení	3	3	2	4	
• neruší v práci ostatní	1	2	2	3	

1. Praktická samostatnost (fyzický rozvoj a pohybová koordinace, sebeobsluha)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• je dostatečně fyzicky vyspělé					
• jeho pohyby jsou koordinované (hází a chytá míč, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně)	2	2	3	3	
• samostatně se obléká	2	3	4	4	
• je samostatné při jídle	3	3	4	4	
• je samostatné při zvládnání pravidelných denních úkonů osobní hygieny	3	3	3	4	
• udržuje kolem sebe pořádek (je schopné samostatně připravit či uklidit pomůcky, srovnat hračky apod.)	1	2	2	3	
• dovede si samo poradit s běžnými problémy (např. uklidí po sobě papír od sušenky, nalije si nápoj, utře rozlitý čaj, zalije květiny apod.)	2	2	3	3	
• dokáže se postarat o své věci	2	3	3	3	

2. Sociální informovanost (orientace v prostředí, v okolním světě i v praktickém životě)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyzná se ve svém okolí (ví, kde bydlí, kam chodí do školky aj.)	2	3	3	4	
• rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím, s nimiž se setkává (má základní poznatky o světě přírody i o životě lidí)	2	3	4	4	
• ve známém prostředí se pohybuje a vystupuje samostatně	3	3	4	4	
• s pomocí dospělého se dovede zorientovat v novém prostředí	3	3	4	4	
• dovede vyřídít drobný vzkaz	2	3	3	4	
• dokáže si vhodně říci o to, co potřebuje	2	3	4	4	
• odhadne nebezpečnou situaci, neriskuje	1	2	3	3	situace - max - nezná

3. Citová samostatnost (emoční stabilita, schopnost kontrolovat a řídit své chování)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• zvládá odloučení od rodičů (po určitou část dne)	3	3	3	4	
• vystupuje samostatně, má svůj názor, dokáže vyjádřit souhlas i nesouhlas	2	3	3	3	
• projevuje se jako emočně stálé, bez výrazných výkyvů v náladách	1	2	2	2	
• reaguje přiměřeně na drobný neúspěch	1	1	2	2	
• dovede odložit přání na pozdější dobu	1	1	1	2	
• dovede se přizpůsobit konkrétní činnosti či situaci	1	2	2	2	

4 - mláďa' spolehlivé
 3 - přibližně problémy
 2 - mláďa' s výhradně max. 4
 1 - dle mláďa'

4. Sociální samostatnost (soužití s vrstevníky, uplatnění se ve skupině vrstevníků, komunikace, spolupráce, spolupodílení se)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• uplatňuje základní společenská pravidla (umí pozdravit, požádat, poděkovat, omluvit se)				4	
• dovede se vcítit do potřeb druhého dítěte				2	
• dokáže vyslovit a obhajovat svůj názor				4	
• dokáže vyjednávat a dohodnout se				3	
• dovede se zapojit do práce ve skupině, bez projevů prosazování se či naopak nezúčastnění se				2	
• komunikuje a spolupracuje s ostatními dětmi				2	
• při skupinových činnostech se snaží přispět svým podílem				2	
• pokud jsou dány pokyny, je srozuměno se jimi řídit				4	musí to doplnit

5. Výslovnost, gramatická správnost řeči, slovní zásoba, úroveň komunikace

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyslovuje správně všechny hlásky	2	2	2	2-3	
• mluví ve větách, dovede vyprávět příběh, popsat situaci apod.	3	3	4	4	
• mluví gramaticky správně (tj. užívá správně rodu, čísla, času, tvarů, slov, předložek aj.)	3	3	4	4	
• rozumí většině slov a výrazů běžně užívaných v prostředí	4	4	4	4	
• má bohatou slovní zásobu konkrétních pojmů	3	3	3	4	
• rozumí pojmům vyjadřujícím časoprostorovou orientaci (např. nad, pod, dole, nahoře, dlouhý, krátký, malý, velký, těžký, lehký, dříve, později, včera, dnes)	2	3	3	4	
• užívá správně uvedených časoprostorových pojmů	2	2	3	4	
• zná bezpečně pojmosloví tvarů (kruh, čtverec, trojúhelník atd.) a správně jich užívá	3	3	4	4	
• dokáže správně pojmenovat barvy	3	3	4	4	
• běžně komunikuje s dětmi i dospělými, je schopno dialogu, v komunikaci si je jisté (nevyskytují se pravidelná nedorozumění)	3	4	4	4	musí o doplnění

6. Lateralita ruky, koordinace ruky a oka, držení tužky

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• upřednostňuje užívání pravé či levé ruky při kreslení či v jiných činnostech, kde se preference ruky uplatňuje					pravá
• je zručné při zacházení s předměty, hračkami, pomůckami a nástroji (pracuje se stavebnicemi, modeluje, stříhá, kreslí apod.)	2	2	3	3	
• tužku drží správně, tj. třemi prsty, s uvolněným zápěstím	2	2	3	3	bezpečný způsob
• dokáže vést stopu tužky a napodobit základní geometrické obrazce, různé tvary (popř. písmena)	2	2	3	3	

7. Diferencované vnímání (sluchová a zraková analýza a syntéza)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• rozlišuje podstatné znaky předmětů (rozlišuje barvy, tvary, figuru a pozadí)	2	3	3	4	
• rozlišuje zvuky (slyší hlásku ve slově)	3	3	4	4	
• dovede pracovat se strukturou slov (zvládá hrát slovní fotbal, odebere počáteční či konečnou hlásku ve slově, dovede vytleskat ve slově slabky)	2	2	3	3	
• dokáže najít rozdíly mezi dvěma obrázky či mezi dvěma podobnými slovy	2	3	3	3	
• dovede složit obrázek z několika tvarů a slovo z několika slabik	3	3	4	4	
• postřehne změny ve svém okolí	3	3	4	4	

8. Logické a myšlenkové operace (porovnávání, třídění, řazení, číselné představy, řešení problémů)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede porovnávat vlastnosti předmětů (velikost, tvar aj.)	3	3	4	4	
• dovede třídít předměty dle daného kritéria (roztřídí korálky do skupin podle barvy, tvaru, velikosti)	2	3	3	4	
• dovede seřadit předměty podle velikosti vzestupně i sestupně (např. pastelky)	2	3	4	4	
• vyjmenuje číselnou řadu a spočítá počet prvků v rozsahu do pěti (deseti)	3	4	4	4	do 10
• přemýšlí, uvažuje (odpovídá na položené otázky, řeší jednoduché problémy a situace, slovní příklady, úlohy, hádanky, rébusy)	3	3	4	4	

9. Záměrná pozornost, úmyslná paměť pro učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede soustředit pozornost na činnost po určitou dobu (cca 10 – 15 min.), neodbíhá od ní	3	3	4	4	10 min
• soustředí se i na ty činnosti, které nejsou pro ně aktuálně zajímavé (které mu byly zadány)	2	2	3	3	
• dokáže si záměrně zapamatovat, co prožilo, vidělo, slyšelo, je schopno si toto po přiměřené době vybavit a reprodukovat	3	3	4	4	

10. Pracovní chování, soustředěná pracovní (učební) činnost, záměrné učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dokáže přijmout úkol či povinnost	4	4	4	4	od dospělých
• dokáže postupovat podle pokynů	3	4	4	4	-11-
• zadaným činnostem se věnuje soustředěně, neodbíhá k jiným, dokáže vyvinout úsilí k jejich dokončení	1	2	2	3	
• dovede odlišit hru od systematické práce	2	3	3	3	
• „nechá“ se získat pro záměrné učení	4	4	4	4	
• neruší v práci ostatní	1	1	2	2	

1. Praktická samostatnost (fyzický rozvoj a pohybová koordinace, sebeobsluha)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• je dostatečně fyzicky vyspělé					
• jeho pohyby jsou koordinované (hází a chytá míč, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně)	3	3	4	4	
• samostatně se obléká	2	3	4	4	
• je samostatné při jídle	3	3	3	4	
• je samostatné při zvládnání pravidelných denních úkonů osobní hygieny	2	2	3	4	
• udržuje kolem sebe pořádek (je schopné samostatně připravit či uklidit pomůcky, srovnat hračky apod.)	3	3	3	3	
• dovede si samo poradit s běžnými problémy (např. uklidí po sobě papír od sušenky, nalije si nápoj, utře rozlitý čaj, zalije květiny apod.)	3	3	4	4	
• dokáže se postarat o své věci	2	2	3	3	

2. Sociální informovanost (orientace v prostředí, v okolním světě i v praktickém životě)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyzná se ve svém okolí (ví, kde bydlí, kam chodí do školky aj.)	3	4	4	4	
• rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím, s nimiž se setkává (má základní poznatky o světě přírody i o životě lidí)	3	3	4	4	
• ve známém prostředí se pohybuje a vystupuje samostatně	3	4	4	4	
• s pomocí dospělého se dovede zorientovat v novém prostředí	2	3	3	4	
• dovede vyřídít drobný vzkaz	2	3	4	4	
• dokáže si vhodně říci o to, co potřebuje	3	4	4	4	
• odhadne nebezpečnou situaci, neriskuje	2	2	2	3	

3. Citová samostatnost (emoční stabilita, schopnost kontrolovat a řídit své chování)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• zvládá odloučení od rodičů (po určitou část dne)	3	4	4	4	
• vystupuje samostatně, má svůj názor, dokáže vyjádřit souhlas i nesouhlas	3	4	4	4	
• projevuje se jako emočně stálé, bez výrazných výkyvů v náladách	2	2	3	3	
• reaguje přiměřeně na drobný neúspěch	2	3	3	3	
• dovede odložit přání na pozdější dobu	2	2	3	3	
• dovede se přizpůsobit konkrétní činnosti či situaci	3	3	4	4	

4 - mělo by se spolehlivě
 3 - překonat problém
 2 - mělo by se s vypracováním (max. 10 min)
 1 - dle normy

4. Sociální samostatnost (soužití s vrstevníky, uplatnění se ve skupině vrstevníků, komunikace, spolupráce, spolupodílení se)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• uplatňuje základní společenská pravidla (umí pozdravit, požádat, poděkovat, omluvit se)	2	3	3	4	
• dovede se vcítit do potřeb druhého dítěte	2	2	3	3	
• dokáže vyslovit a obhajovat svůj názor	3	3	4	4	
• dokáže vyjednávat a dohodnout se	3	3	4	4	
• dovede se zapojit do práce ve skupině, bez projevů prosazování se či naopak nezúčastnění se	3	3	3	4	se skupinou se
• komunikuje a spolupracuje s ostatními dětmi	4	4	4	4	
• při skupinových činnostech se snaží přispět svým podílem	3	3	4	4	
• pokud jsou dány pokyny, je srozuměno se jimi řídit	3	4	4	4	

5. Výslovnost, gramatická správnost řeči, slovní zásoba, úroveň komunikace

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyslovuje správně všechny hlásky	3	3	3	4	
• mluví ve větách, dovede vyprávět příběh, popsat situaci apod.	2	3	3	3	
• mluví gramaticky správně (tj. užívá správně rodu, čísla, času, tvarů, slov, předložek aj.)	2	2	3	3	
• rozumí většině slov a výrazů běžně užívaných v prostředí	2	3	3	3	
• má bohatou slovní zásobu konkrétních pojmů	2	2	3	3	
• rozumí pojmům vyjadřujícím časoprostorovou orientaci (např. nad, pod, dole, nahoře, dlouhý, krátký, malý, velký, těžký, lehký, dříve, později, včera, dnes)	3	3	3	4	
• užívá správně uvedených časoprostorových pojmů	2	3	3	4	
• zná bezpečně pojmosloví tvarů (kruh, čtverec, trojúhelník atd.) a správně jich užívá	2	2	3	4	
• dokáže správně pojmenovat barvy	3	3	4	4	
• běžně komunikuje s dětmi i dospělými, je schopno dialogu, v komunikaci si je jisté (nevyskytují se pravidelná nedorozumění)	2	3	3	4	

6. Lateralita ruky, koordinace ruky a oka, držení tužky

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• upřednostňuje užívání pravé či levé ruky při kreslení či v jiných činnostech, kde se preference ruky uplatňuje					pravá
• je zručné při zacházení s předměty, hračkami, pomůckami a nástroji (pracuje se stavebnicemi, modeluje, stříhá, kreslí apod.)	3	4	4	4	
• tužku drží správně, tj. třemi prsty, s uvolněným zápěstím	2	3	3	3	
• dokáže vést stopu tužky a napodobit základní geometrické obrazce, různé tvary (popř. písmena)	2	2	3	3	

7. Diferencované vnímání (sluchová a zraková analýza a syntéza)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• rozlišuje podstatné znaky předmětů (rozlišuje barvy, tvary, figuru a pozadí)	3	3	4	4	
• rozlišuje zvuky (slyší hlásku ve slově)	2	2	3	3	
• dovede pracovat se strukturou slov (zvládá hrát slovní fotbal, odebere počáteční či konečnou hlásku ve slově, dovede vytleskat ve slově slabiky)	2	2	3	3	
• dokáže najít rozdíly mezi dvěma obrázky či mezi dvěma podobnými slovy	2	3	3	3	
• dovede složit obrázek z několika tvarů a slovo z několika slabik	2	3	3	3	
• postřehne změny ve svém okolí	3	4	4	4	

8. Logické a myšlenkové operace (porovnávání, třídění, řazení, číselné představy, řešení problémů)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede porovnávat vlastnosti předmětů (velikost, tvar aj.)	2	3	4	4	
• dovede třídít předměty dle daného kritéria (rozřídí korálky do skupin podle barvy, tvaru, velikosti)	3	3	4	4	
• dovede seřadit předměty podle velikosti vzestupně i sestupně (např. pastelky)	3	4	4	4	
• vyjmenuje číselnou řadu a spočítá počet prvků v rozsahu do pěti (deseti)	3	3	4	4	do 5
• přemýšlí, uvažuje (odpovídá na položené otázky, řeší jednoduché problémy a situace, slovní příklady, úlohy, hádanky, rébusy)	3	3	4	4	

9. Záměrná pozornost, úmyslná paměť pro učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede soustředit pozornost na činnost po určitou dobu (cca 10 – 15 min.), neodbíhá od ní	2	3	3	4	10 min
• soustředí se i na ty činnosti, které nejsou pro ně aktuálně zajímavé (které mu byly zadány)	2	2	3	3	
• dokáže si záměrně zapamatovat, co prožilo, vidělo, slyšelo, je schopno si toto po přiměřené době vybavit a reprodukovat	2	3	3	3	

10. Pracovní chování, soustředěná pracovní (učební) činnost, záměrné učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dokáže přijmout úkol či povinnost	3	3	4	4	
• dokáže postupovat podle pokynů	3	4	4	4	
• zadaným činnostem se věnuje soustředěně, neodbíhá k jiným, dokáže vyvinout úsilí k jejich dokončení	2	2	3	3	
• dovede odlišit hru od systematické práce	3	3	4	4	
• „nechá“ se získat pro záměrné učení	3	3	3	4	
• neruší v práci ostatní	2	2	3	3	

1. Praktická samostatnost (fyzický rozvoj a pohybová koordinace, sebeobsluha)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• je dostatečně fyzicky vyspělé					
• jeho pohyby jsou koordinované (hází a chytá míč, udrží rovnováhu na jedné noze, běhá, skáče, v běžném prostředí se pohybuje bezpečně)	3	3	4	4	
• samostatně se obléká	2	3	3	4	
• je samostatné při jídle	2	3	4	4	
• je samostatné při zvládnutí pravidelných denních úkonů osobní hygieny	2	2	3	3	
• udržuje kolem sebe pořádek (je schopné samostatně připravit či uklidit pomůcky, srovnat hračky apod.)	2	2	3	3	
• dovede si samo poradit s běžnými problémy (např. uklidí po sobě papír od sušenky, nalije si nápoj, utře rozlitý čaj, zalije květiny apod.)	2	2	2	3	
• dokáže se postarat o své věci	2	2	3	3	

2. Sociální informovanost (orientace v prostředí, v okolním světě i v praktickém životě)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyzná se ve svém okolí (ví, kde bydlí, kam chodí do školky aj.)	3	3	4	4	
• rozumí běžným okolnostem, dějům, jevům, situacím, s nimiž se setkává (má základní poznatky o světě přírody i o životě lidí)	2	3	3	3	
• ve známém prostředí se pohybuje a vystupuje samostatně	2	3	4	4	
• s pomocí dospělého se dovede zorientovat v novém prostředí	3	3	4	4	
• dovede vyřídít drobný vzkaz	3	4	4	4	
• dokáže si vhodně říci o to, co potřebuje	3	3	4	4	
• odhadne nebezpečnou situaci, neriskuje	2	2	3	3	

3. Citová samostatnost (emoční stabilita, schopnost kontrolovat a řídit své chování)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• zvládá odloučení od rodičů (po určitou část dne)	2	3	3	4	
• vystupuje samostatně, má svůj názor, dokáže vyjádřit souhlas i nesouhlas	2	2	3	3	
• projevuje se jako emočně stálé, bez výrazných výkyvů v náladách	2	2	3	3	
• reaguje přiměřeně na drobný neúspěch	3	3	4	4	
• dovede odložit přání na pozdější dobu	3	4	4	4	
• dovede se přizpůsobit konkrétní činnosti či situaci	4	4	4	4	

4 - měkká stabilita
 3 - přechodový problém
 2 - měkká s vnášením (max. míří)
 1 - dno měkkosti

4. Sociální samostatnost (soužití s vrstevníky, uplatnění se ve skupině vrstevníků, komunikace, spolupráce, spolupodílení se)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• uplatňuje základní společenská pravidla (umí pozdravit, požádat, poděkovat, omluvit se)	2	3	3	4	
• dovede se vcítit do potřeb druhého dítěte	2	2	3	3	
• dokáže vyslovit a obhajovat svůj názor	2	3	3	3	
• dokáže vyjednávat a dohodnout se	2	2	3	3	
• dovede se zapojit do práce ve skupině, bez projevů prosazování se či naopak nezúčastnění se	2	3	4	4	
• komunikuje a spolupracuje s ostatními dětmi	2	2	3	4	
• při skupinových činnostech se snaží přispět svým podílem	2	3	3	4	
• pokud jsou dány pokyny, je srozuměno se jimi řídit	3	3	4	4	

5. Výslovnost, gramatická správnost řeči, slovní zásoba, úroveň komunikace

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• vyslovuje správně všechny hlásky	2	3	3	3	
• mluví ve větách, dovede vyprávět příběh, popsat situaci apod.	2	2	3	3	
• mluví gramaticky správně (tj. užívá správně rodu, čísla, času, tvarů, slov, předložek aj.)	2	2	3	3	
• rozumí většině slov a výrazů běžně užívaných v prostředí	2	3	3	3	
• má bohatou slovní zásobu konkrétních pojmů	2	3	3	3	
• rozumí pojmům vyjadřujícím časoprostorovou orientaci (např. nad, pod, dole, nahoře, dlouhý, krátký, malý, velký, těžký, lehký, dříve, později, včera, dnes)	2	2	3	3	
• užívá správně uvedených časoprostorových pojmů	2	2	2	3	
• zná bezpečně pojmosloví tvarů (kruh, čtverec, trojúhelník atd.) a správně jich užívá	2	2	3	3	
• dokáže správně pojmenovat barvy	2	3	3	4	
• běžně komunikuje s dětmi i dospělými, je schopno dialogu, v komunikaci si je jisté (nevyskytují se pravidelná nedorozumění)	2	3	3	3	

6. Lateralita ruky, koordinace ruky a oka, držení tužky

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• upřednostňuje užívání pravé či levé ruky při kreslení či v jiných činnostech, kde se preference ruky uplatňuje					pravák
• je zručné při zacházení s předměty, hračkami, pomůckami a nástroji (pracuje se stavebnicemi, modeluje, stříhá, kreslí apod.)	3	4	4	4	
• tužku drží správně, tj. třemi prsty, s uvolněným zápěstím	3	3	4	4	
• dokáže vést stopu tužky a napodobit základní geometrické obrazce, různé tvary (popř. písmena)	2	3	3	3	

7. Diferencované vnímání (sluchová a zraková analýza a syntéza)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• rozlišuje podstatné znaky předmětů (rozlišuje barvy, tvary, figuru a pozadí)	2	2	3	3	
• rozlišuje zvuky (slyší hlásku ve slově)	2	3	3	3	
• dovede pracovat se strukturou slov (zvládá hrát slovní fotbal, odebere počáteční či konečnou hlásku ve slově, dovede vytleskat ve slově slabiky)	2	2	3	3	
• dokáže najít rozdíly mezi dvěma obrázky či mezi dvěma podobnými slovy	2	3	3	3	
• dovede složit obrázek z několika tvarů a slovo z několika slabik	2	3	3	3	
• postřehne změny ve svém okolí	3	3	4	4	

8. Logické a myšlenkové operace (porovnávání, třídění, řazení, číselné představy, řešení problémů)

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede porovnávat vlastnosti předmětů (velikost, tvar aj.)	2	2	3	4	
• dovede třídít předměty dle daného kritéria (roztřídí korálky do skupin podle barvy, tvaru, velikosti)	2	3	3	4	
• dovede seřadit předměty podle velikosti vzestupně i sestupně (např. pastelky)	2	2	3	4	
• vyjmenuje číselnou řadu a spočítá počet prvků v rozsahu do pěti (deseti)	2	2	3	4	do 5
• přemýšlí, uvažuje (odpovídá na položené otázky, řeší jednoduché problémy a situace, slovní příklady, úlohy, hádanky, rébusy)	2	2	3	3	

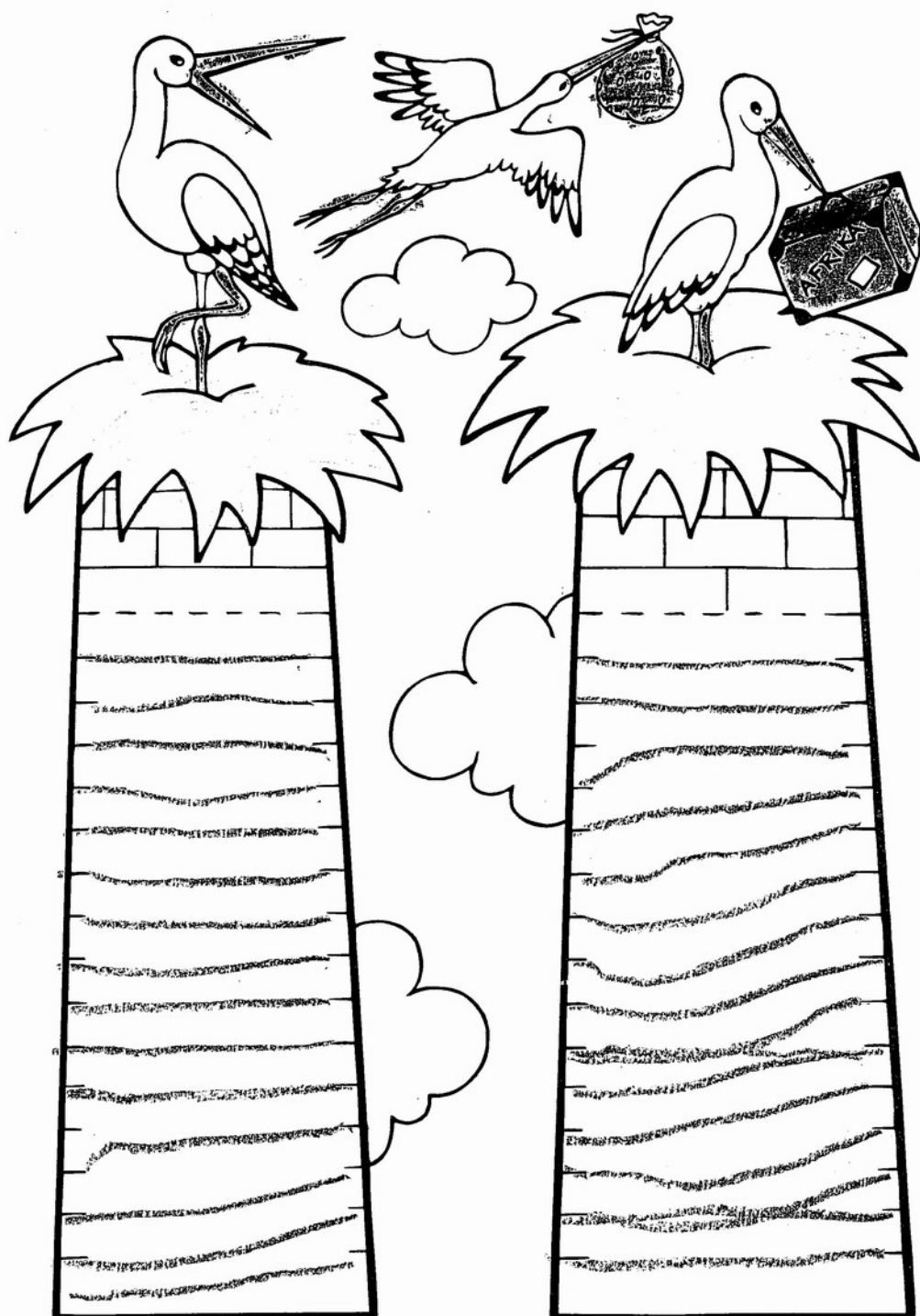
9. Záměrná pozornost, úmyslná paměť pro učení

	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dovede soustředit pozornost na činnosti po určitou dobu (cca 10 – 15 min.), neodbíhá od nich	2	2	3	4	max. 10 min
• soustředí se i na ty činnosti, které nejsou pro ně aktuálně zajímavé (které mu byly zadány)	2	3	3	3	
• dokáže si záměrně zapamatovat, co prožilo, vidělo, slyšelo, je schopno si toto po přiměřené době vybavit a reprodukovat	2	2	3	3	

10. Pracovní chování, soustředěná pracovní (učební) činnost, záměrné učení

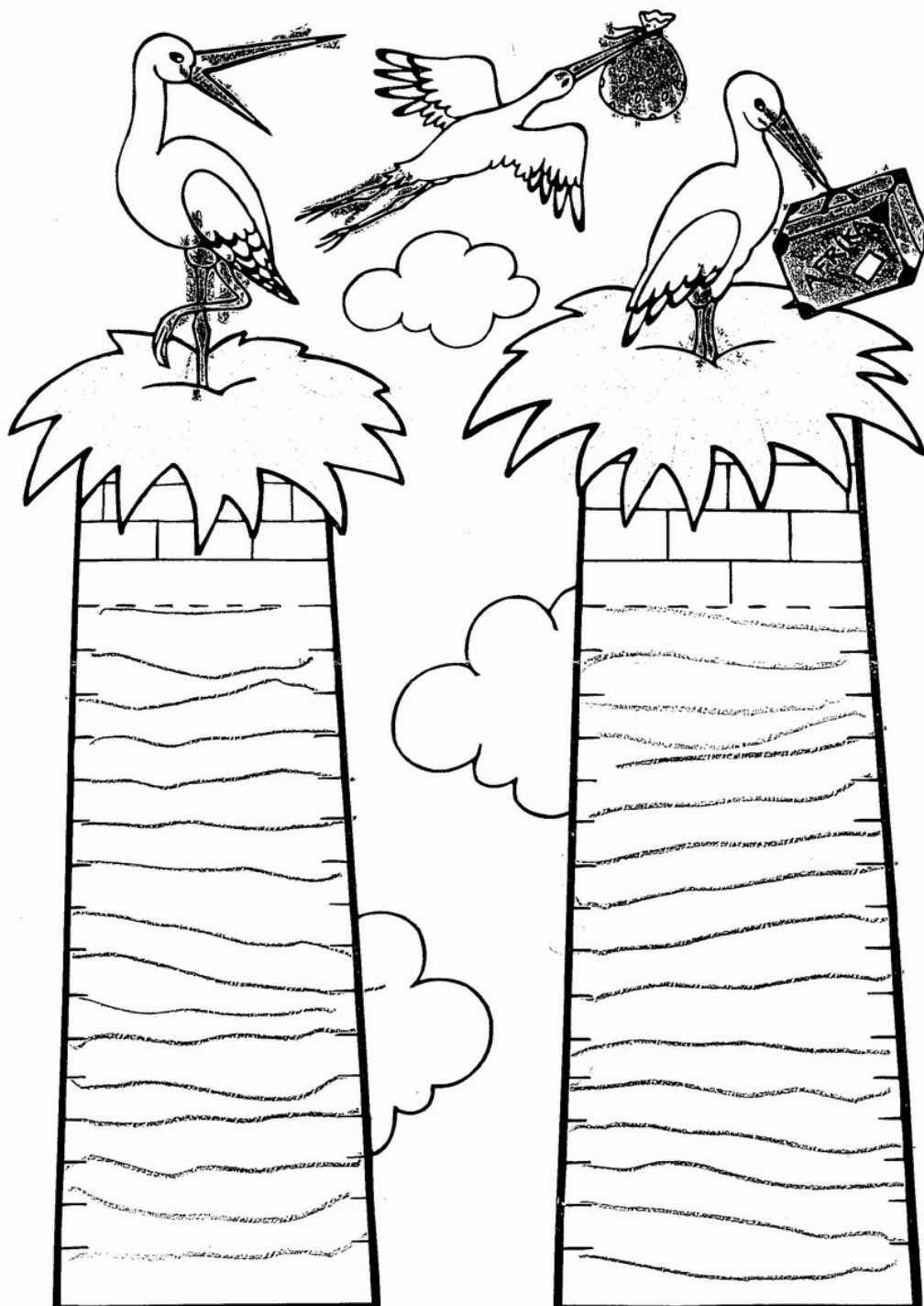
	I.	II.	III.	IV.	Poznámky
• dokáže přijmout úkol či povinnost	3	3	4	4	
• dokáže postupovat podle pokynů	2	3	3	4	
• zadaným činnostem se věnuje soustředěně, neodbíhá k jiným, dokáže vyvinout úsilí k jejich dokončení	2	2	3	3	
• dovede odlišit hru od systematické práce	3	3	4	4	
• „nechá“ se získat pro záměrné učení	3	4	4	4	
• neruší v práci ostatní	3	4	4	4	

VODOROVNÉ ČÁRY krátké

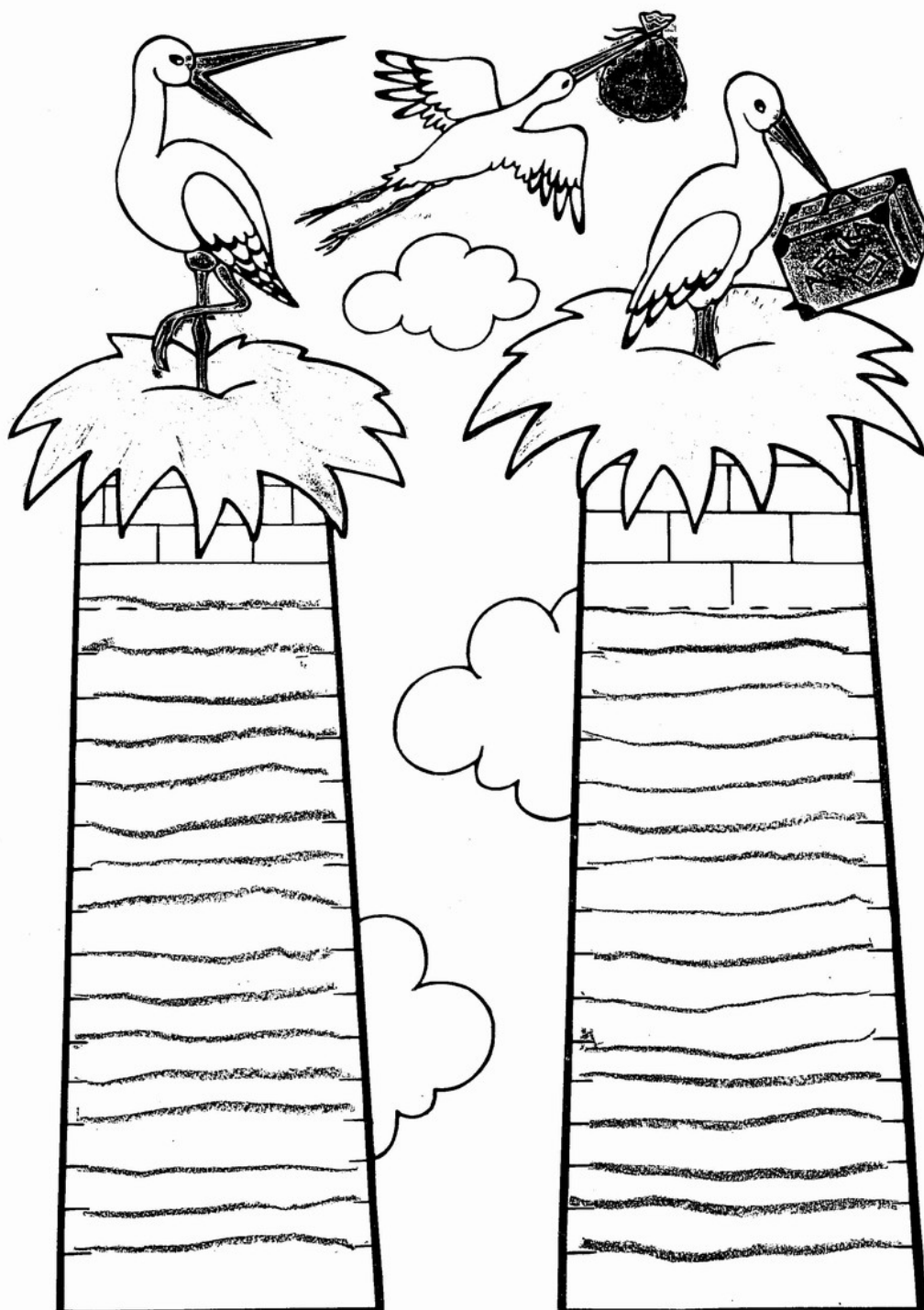

- Rovnými čarami dokreslí komíny a potom i cihly.

VODOROVNÉ ČÁRY krátké

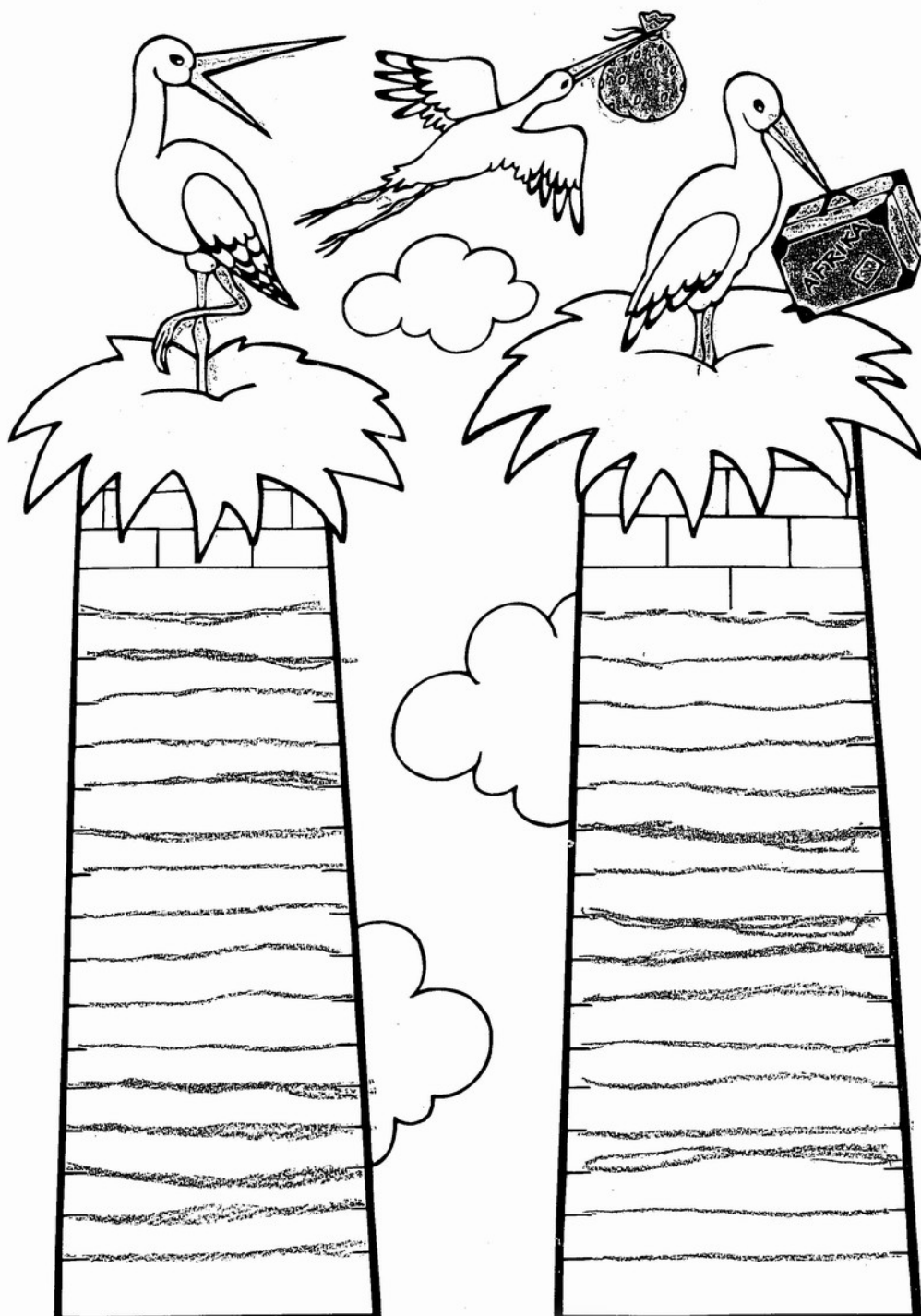

VODOROVNÉ ČÁRY krátké

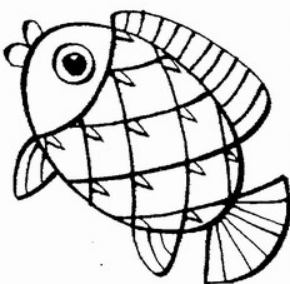
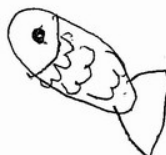
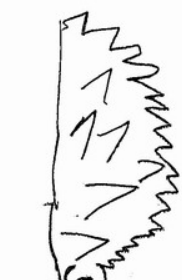
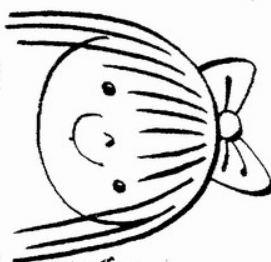
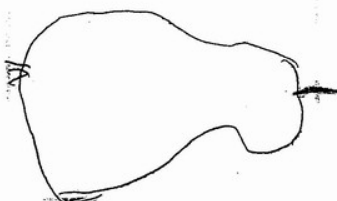
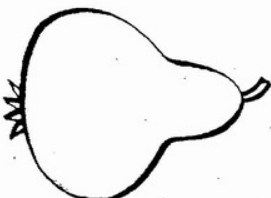
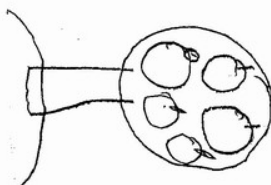
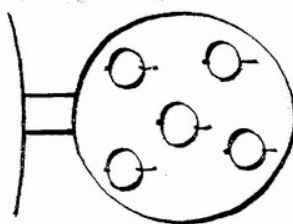
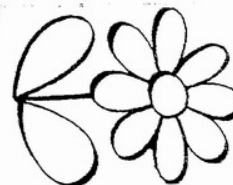
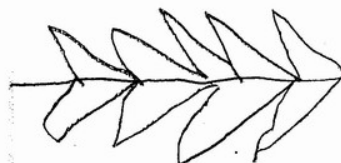
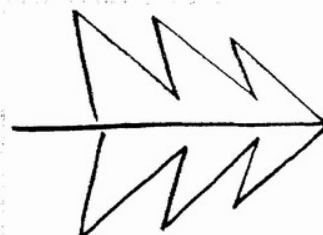
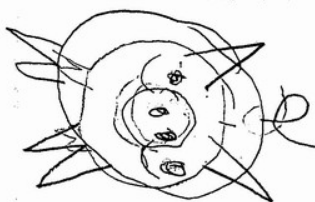
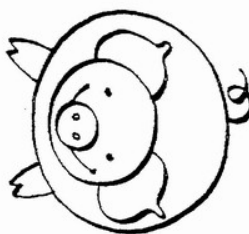
- Rovnými čarami dokreslí komíny a potom i cihly.

VODOROVNĚ ČÁRY krátké

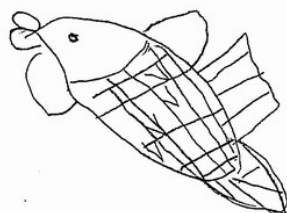
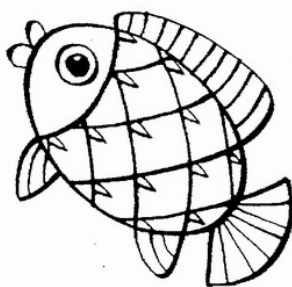
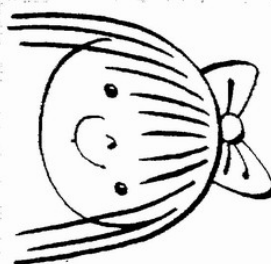
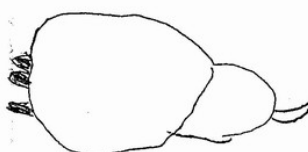
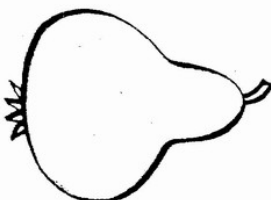
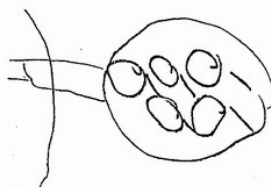
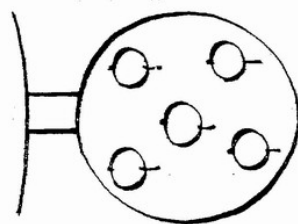
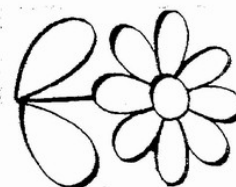
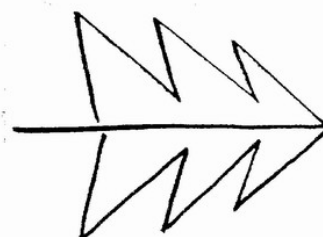
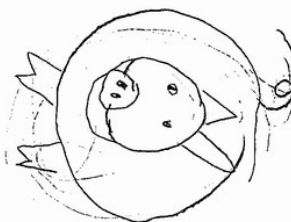
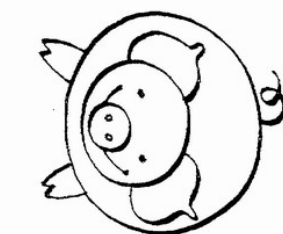

• Rovnými čarami dokreslí komíny a potom i cihly.

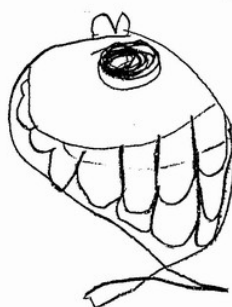
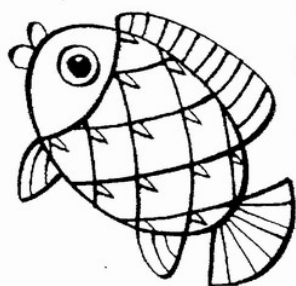
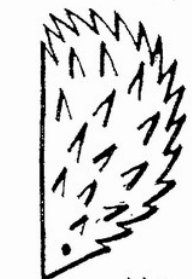
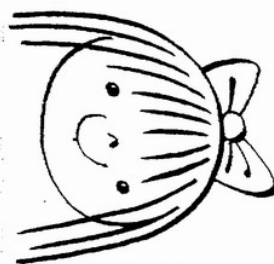
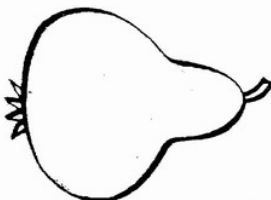
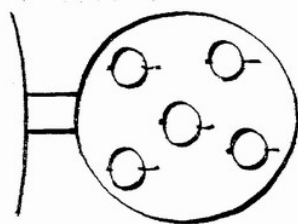
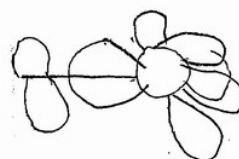
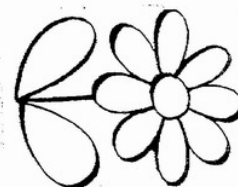
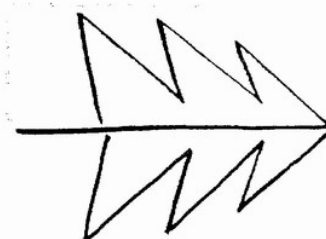
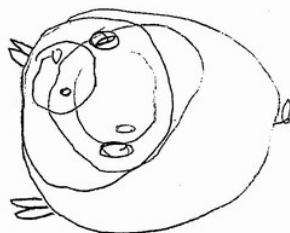
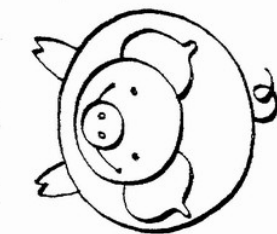
Vejde se stejná kresbička
do toho prázdného políčka?

Vejde se stejná kresbička
do toho prázdného políčka?

Vejde se stejná kresbička
do toho prázdného políčka?

ANOTACE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Eva Zatloukalová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií PdF UP
Vedoucí práce:	Mgr. Dita Finková, Ph. D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Možnosti předškolního vzdělávání dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí
Název v angličtině:	Possibilities of pre-school education of children from socioculturally disadvantaged background
Anotace práce:	Práce pojednává o předškolním vzdělávání dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí v přípravné třídě a vlivu předškolního vzdělávání na školní úspěšnost těchto dětí.
Klíčová slova:	Děti, přípravná třída, předškolní vzdělávání, Romové, sociokulturně znevýhodněné prostředí.
Anotace v angličtině:	This essay focuses on pre-school children from socioculturally disadvantaged backgrounds in the preparatory classe and the impact of pre-school education at the school success of these children.
Klíčová slova v angličtině:	Children, preparatory class, preschool education, Roms, socioculturally disadvantaged background.
Přílohy vázané v práci:	Seznam příloh, tabulky, ilustrace. Celkem 21 stran.
Rozsah práce:	65
Jazyk práce:	Čeština